

קונטרס

הבינוני

פרשת
עקב
תש"פ

שנה ב' חוברת מ"ה

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הביני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור ס"ג – חובת הלכות שער הבטחון פרק ב'

חיזוק האמונה כי אין בידי הקב"ה מעצור להושיע

לא ינוצח באשר הוא חפץ \ כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט \ כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני \ לא תירא מהם כי ה' אלוקיך עמך \ לא ניתן רשות לשדכן לייאש \ שידוכים אינם נופלים בגלל סיבות חיצוניות \ יבטח בשם ה' וישען באלוקיו \ חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו \ ותקננו בעצה טובה מלפניך \ שמחתו של צדיק בעבור שיצא מרשות הרופאים \ אין מעכב ביד השם \ הצורך לצאת במלחמת מצוה \ המלחמה היא בלב - לא בחוץ \ תורה ועולם הבא נקנים ביסורים \ ממעמקים קראתיך ה' \ הקשיים הם לצורך הקנין \ כי תצא למלחמה הידועה שאין גדולה ממנה \ מן העבר אל העתיד \ ישועת ה' כהרף עין \ פלס ומאזני משפט לה' \

יום שני פרשת עקב – י"ג מנחם-אב ה'תש"פ

ביטול יצרא דעבודה זרה – הגאון רבי נתן נטע בהגאון רבי שלמה שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות

דיבר אתו אליהו פנים אל פנים \ נעימות שירת המלאכים \ אליהו הנביא עושה את דרכו אל בית הגאון \ כי עת לחננה כי בא מועד \ מישאל ואלצפן וסתרי \ רנ"ב אופנים בביאור תפילת משה \ ביקש לבטל יצרא דעבודה זרה \ ביטול יצרא דע"ז על-ידי יגיעת התפילה \ אלמלא הקב"ה בעזרו אין יכול לו \ ביטול יצרא דע"ז על-ידי יסורי קניית ארץ ישראל \ רמזי דאורייתא \ תשובת הקב"ה למשה \

יום שלישי פרשת עקב – ו"ד מנחם-אב ה'תש"פ

כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך – דרך החינוך על- פי התורה

המה בקשו חשבונות רבים \ אין שייך ליתן מה שלא קיבלו \ דרך התורה היא הדרך הממוצע \ הוכח תוכיח את עמיתך \ כרופא המזריק תרופה לחולה \ מעשה בחסיד שלא איכד את שלוחתו \ הפער שבין שכלו של אב לשכלו של ילד \ להפריד בין הכאב לבין הצורך לחנך \ כרופא המרדים את האבר המנותח \ מעשה בחסיד שרומם את נפש תלמידו \ גאונות של תוכחה \ כמים הפנים לפנים \

המשכת השפע מהבריכה העליונה על-ידי הברכות

אל תקרי מה אלא מאה \ משיכת השפע מהבריכה העליונה \ ברכת המזון וברכת התורה \ להטיב עם בוראנו \ בין מזון רוחני למזון גשמי \ שבע ולא אכל, האם יברך? \ אכל בפטור ושבע בחיוב, האם יברך? \ מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה \ ברכת המזון כוחותיה וסגולותיה \ ברכת המזון שהצילה ממלאך המוות \ ברכת המזון שהצילה מנישואי תערובת \

יום ד' פרשת עקב – ט"ו מנחם-אב ה'תש"פ

הרה"ק רבי אשר בהרה"ק רבי אהרן מסטאלין זיע"א

מסירות נפשו למען אחיו מישראל \ אהבת ישראל אמיתית \ מכל מלאכתו אשר עשה \ קידש את עצמו בסילודין \ בסוד שיח עם הרה"ק מקאמאנא \ כלי כפרה לישראל שמתו \ יודע מחשבות הושיעה נא \ קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי אהרן בהרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א

מדור אמונה ובטחון שיעור ס"ג – חובת הלכבות שער הבטחון פרק ב' חיזוק האמונה כי אין בידי הקב"ה מעצור להושיע

מלקיימם הגם שיחפוץ בכך מאוד. דרך אגב: מסיבה זו נוכל לשמוע תמיד מאנשים שכבר ראו דברים בחייהם, שכאשר מאן דהו יבטיח להם גדולות ונצורות, לא יתרגשו ממנו ומהבטחותיו יתר על המידה, כי יאמרו – כבר שמענו הבטחות כאלה פעמים הרבה וכבר ראינו שאם מן השמים לא יחפצו בכך, לא יועיל מאומה), וְכַאֲשֶׁר יִתְקַבְּצוּ בּוֹ שְׁלֹשׁ הַמִּדּוֹת הָאֵלֶּה: הֲיֵהָהּ הַבִּטְחוֹן עָלָיו יוֹתֵר רְאִי. ואכן כוונת רבינו המחבר להסביר לנו ששלוש מידות אלו התקבצו יחד אצל הקב"ה, ולכן טפשות היא לבטוח בנבראים כאשר אפשר לבטוח בהקב"ה אשר הוא כל יכול. ובכן, נבוא להרחיב מעט במידה זו השלישית, מפני שהיא המעוררת ביותר את הרגשת הבטחון אצל האדם ולכשנרחיב בה על-פי המקורות נרויח להרגיל את עצמנו לחשוב נכוחה.

כי אין לה' מעצור להושיע ברב או

במעט

כשיונתן בן שאול ביקש להלחם עם הפלשתים, יחידי היה עם נערו נושא כליו והפלשתים לעומתו היו רבים מאוד עם כל כלי נשק בידיהם, אך יונתן לא נבהל, אלא פנה אל נערו וכה אמר (ש"א יד, 1): לכה ונעברה אל מצב הערלים האלה אולי יעשה ה' לנו כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט.

לא ינצח באשר הוא חפץ

ממשיכים אנו בדברי רבינו המחבר המונה וסופר את הסיבות שמחמתן אנשים נוטים לבטוח בנבראים, ומבאר מדוע סיבות אלו אינן מתקיימות אלא בהשי"ת לבדו. הסיבה הראשונה היתה שהאדם נוטה לבטוח במי שהוא סבור שהוא אוהב אותו וחומל עליו, הסיבה השנייה היתה שהאדם נוטה לבטוח במי שהוא סבור שהוא יעמוד וייתייגע בעבורו יומם ולילה ויעסוק בכל עת ורגע בסידור חפציו. ונתבאר שאם לא תתקיים בו מידה זו, הגם שתתקיים בו המידה הראשונה, לא יבטח בו האדם, כי איך יוכל לבטוח במי שאוהב אותו וחומל עליו אבל אין עתותיו בידו לעסוק בחפציו בכל עת.

כעת נבוא אל הסיבה השלישית, וזה לשון המחבר: וְהַשְּׁלִישִׁית, שְׁיֵהָיָה חֶזֶק לֹא יִנְצַח בְּאֲשֶׁר הוּא חָפֵץ (כלומר, אף אחד לא ינצחם בדברים שהוא חפץ למלאותם) וְלֹא מְנַעְהוּ מוֹנֵעַ מַעֲשֵׂוֹת בְּקִשְׁת הַבּוֹטֵט, פִּי אִם יֵהָיָה חֶלֶשׁ, לֹא יִשְׁלַם הַבִּטְחוֹן עָלָיו אִף עַל פִּי שְׁוֹתְפָרֵר שֶׁהוּא מְרַחֵם וּמְשַׁנֵּי (כלומר, אע"פ שנתברר לנו שיש לו את שתי המידות הראשונות, הוא גם מרחם וחומל וגם עוסק בסידור החפצים בכל עת), מִפְּנֵי הַמִּנְעַ הַדְּבָרִים מִמֶּנּוּ פְּרוּב הַעֲנֵנִים (כלומר, מפני שרוב הדברים שירצה לעשות ייבצר ממנו

והזרוע הנטויה אשר הוצאך ה' אלוקיך, כן יעשה ה' אלוקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם, וגם את הצרעה ישלח ה' אלוקיך בם עד אבוד הנשאים והנסתרים מפניך, לא תערץ מפניהם כי ה' אלוקיך בקרבך אל גדול ונורא... ונתנם ה' אלוקיך לפניך והמם מהומה גדלה עד השמדם, ונתן מלכיהם בידך והאבדת את שמם מתחת השמים לא יתייצב איש בפניך עד השמידך אותם.

הנה לימד אותם יסוד זה, שכאשר הם מצווים לצאת למלחמה אין להם לפחד מכלום, **כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט.**

לא תירא מהם כי ה' אלוקיך עמך

וכן הוא בפרשת שופטים (כ, א): כי תצא למלחמה על אִיְכָךְ וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם כי ה' אלוקיך עמך המעלך מארץ מצרים.

ובספר 'חֲרָדִים'¹ (פכ"א אות לא) כתב בשם רבינו יונה (שערי תשובה ש"ג אות לב), שבפסוקים אלו נצטוו בני ישראל על הבטחון גם ביושבם בביתם, אלא שהכהן המשוח היה מזכיר להם בעת יוצאם למלחמה לפי שאז היו צריכים לכך ביותר. ונמצא לדבריהם שבכל פעם שהאדם נמצא במצוקה ונדמה לו שאי אפשר לו לנצח, מוזהר הוא בפסוקים אלו שלא להתעצב על לבו, אלא יחזק את בטחונו בה' שיושיע אותו על פי דרכו וישיאר בשמחה כבתחילה. ואם למשל ינבא לו הרופא שחורות, ויאמר לו שלפי ספרי הרפואה אין רפואה למחלתו, אל יתבהל ממנו ויזכור שאין שום קושי להשי"ת

זהו הביטוי שכל אחד מאתנו צריך לשאת אתו בכל מקום ולזכור אותו בכל מצב. **גם אם המצב נראה לו אבוד מראש מפני שהוא עומד מול אנשים גיבורים אשר כביכול כל היכולות בידם, יש לו לזכור שאין להקב"ה שום מעצור מלמסור את הנצחון בידו ולהעלותו על במתי ההצלחה.**

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה

בומני

יסוד זה כתוב בתורה כשבני ישראל צריכים לצאת למלחמה עם האויב, שם מבואר שכאשר בני ישראל רואים את עצמם מעטים מול רבים, חלשים מול גיבורים, ויודעים שעל-פי הטבע אין להם שום יכולת לנצח, מצווים הם שלא ללכת אחר מראה עיניהם, אלא לצאת אל המלחמה בשליחות ה' ולהאמין שאין שום מעצור בידו מלמסור הנצחון בידם.

וכך דיבר משה רבינו אל בני ישראל בפרשה זו פרשת עקב (ז, יז-כד), באמרו להם: עלי נגזר להשאר בחוץ לארץ, אבל אתם הנכנסים, הבה ואומר לכם מה מחכה לכם כדי שתדעו איך להתגבר על יצרם - כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם (ותהיה לכם סיבות טובות לפחד מהם כאשר תבינו שבדרך הטבע אי אפשר שתנצחו אותם לגודל ריבויים ורוב כוחם, ובכן אני מתחנן בפניכם) לא תירא מהם, זכור תזכור את אשר עשה ה' אלוקיך לפרעה ולכל מצרים, המסות הגדלת אשר ראו עיניך והאותות והמפתים והיד החזקה

¹ לרבינו אלעזר אזכרי צוק"ל מהחבריא קדישא אשר בצפת בזמן האר"י הק' ז"ל

לרפואתו למעלה מדרך הטבע.

לא ניתן רשות לשדכן לייאש

דבר זה נוגע לנו על כל צעד ושעל ויש לו לבושים בלי סוף, ולכן צריכים אנו לחזור עליו ולשנן אותו ללא הרף כדי שיחרט היטב בלבנו. אם ראית סוס ורכב, אם אתה רואה דבר מה שבא כנגדך להזיקך, אומרת לך התורה שלא תיבהל, ואם רואה הנך שאתה נבהל, חזק ואמץ את לבך במידת הבטחון.

השדכן אומר לו לאדם: הכר את המציאות, דע את נפש בנך ותבין שאינך יכול לקבל עבורו מן הסולת... פעמים הרבה יש במילים אלו הרבה מן האמת, כי על האדם מוטל באמת להסתכל על התמונה ברוח נכונה, לסמוך על השי"ת ולהבין מה נכון עבור בנו ולא לחיות בדמיונות. אבל כשהשדכן אומר לו כך מפני שראה כי שידוכים הרבה שהוצעו לו קמו ונפלו, טועה הוא טעות גדולה, והלא פעמים הרבה כל-כך ראינו משפחות שכבר נתפשרו על סחורה חלשה, ובסוף הגיעה להם מאיזה מקום בלתי צפוי הצעה שאפילו בתחילה לא פיללו לה.

הנה יש לך אב שיש לו בן שהוא תכשיט נאה אך משום מה בהגיעו לפרק האיש מקדש לא נמצא לו הזיווג הנכון, הנה אב זה נעשה בהול: מה יהיה? הלא כל יום שעובר על בני מוסיף במומו ומי יודע מה יקבל בסוף? אין אנו יודעים חשבונות שמים, אבל דבר זה בטוח, שכל הדברים החיצוניים לא ימנעו מבנך את הזיווג המיועד לו.

אמנם כן, יתכן שהקב"ה רוצה שתבטל אליו ותסכים לקבל את השידוך

שלא נראה בעיניך כי שידוך זה הוא המיועד בשביל בנך, ויתכן גם שאם היית מתבטל אליו לפני שלוש שנים, היה בנך כבר נכנס לחופה אז, אבל כיון שהתעקשת ויצאת נגד גזירת הבורא בחרב ובחנית, אמר הקב"ה – נמתין עד שתהיה שבור דייך ותוכרח להסכים. וכשיצא השידוך שאינו נראה בעיניך לפועל, תבין שאין זה בגלל הסיבות החיצוניות, שהרי אין שום מניעה מהשי"ת לתת לך את השידוך הנפלא ביותר למרות כל התנאים החיצוניים, אלא בגלל שכך היתה גזירת הבורא ועליך להתבטל אליו.

שידוכים אינם נופלים בגלל סיבות

חיצוניות

אנשים חושבים שבגלל שדיברו עליהם סרה והציאו עליהם שם רע, נפלו להם שידוכים. הבל הבלים! אין שום דבר שמפיל שידוכים מלבד גזירת הבורא יתברך. לפני שנים סיפר לי יהודי כדברים האלה: הקב"ה חנני במשפחה ברוכה, והנה זיכני ובניי כולם גדלו כשתילי זיתים סביב לשולחני, התמידו בלימודם ונתעלו ביראתם, והסבו לי ולאביהם שבשמים רוב נחת. אולם יום אחד התחיל אחד הבנים להחלש ולמאס ח"ו בלימודו, הוא הלך ונחלש מיום ליום ולבי דוי. יודע הייתי בוודאות מי המגיד שיעור שהצליח בחכמתו להשפיל את נפש בני ולגרום לו לסלוד מלימודו, והייתי מלא טינה עליו. כשהגיע בני זה לפרקו ידעתי שאצטרך לקחת בשבילו שידוך יותר חלש והשלמתי עם זה. גמרנו את השידוך ובני התחתן בשעה טובה ומוצלחת. סיפר לי היהודי: לאחר זמן עשיתי חשבון לפי כל הכללים שיש לי לגבי

לא תמנו וגו', רוצה לומר מה שאני משיב אל לבי בתוקף הצרות הוא כי חסדי ה' לא תמנו וכי לא כלו רחמיו, כי הם בלתי בעלי תכלית, ולזה לא יזנח לעולם ה' כי אם הוגה ורחם כרוב חסדיו, ועל כן איני מתיימש לצאת מן הצרות.

ותקננו בעצה טובה מלפניך

כן ראיתי לאחד מהצדיקים שפירש שזה אנו מבקשים כל ערב בתפילת ערבית "ותקננו בעצה טובה מלפניך והושיענו מהרה למען שמך", דהיינו שישים בלבנו עצה לזכור גם בשעה שאנו שרויים בתוך המיצר ונראה לנו שאין שום דרך להחליץ מן המצוקה, שאין בידו מעצור לחלצנו מן המיצר ולהראות לנו את הישועה בגלוי.

הוסיף אותו צדיק: מדוע אם כן אנו מבקשים על כך בערב, והלא יותר מתאים היה לבקש על כך בתחילת היום, שאם יקרה לנו מקרה ונעמוד בפני צרה ומצוקה, נזכור שהקב"ה יכול לחלצנו ממנו? התשובה היא, כי בעוד ביום כשהאור מאיר קל לו לאדם לזכור שהקב"ה יכול להושיע אותו בכל מצב, כלילה כשהחושך עוטף את העולם קשה לו יותר לזכור זאת, ועל כן אנו מבקשים שגם בשעת החושך כשכל ההרגשים כבויים נזכור שהגם שנסתם חלון זה, הקב"ה יפתח לנו חלון אחר, שהרי הרבה דרכים למקום להושיענו².

שמחתו של צדיק בעבור שיצא

מרשות הרופאים

על הרה"ק רבי אשר (השני) מסטאלין

המשפחות שאתן אני משתדך, וראיתי שגם אם היה בני צומח ופורח לפי רצונותיי כפי שאני דמיינתי שיצמח ויפרח, לא הייתי יכול למצוא לו שידוך אחר מלבד שידוך זה, ונמצא שכל הסיבות החיצוניות לא גרעו ולא הוסיפו מאומה.

יבטח בשם ה' וישען באלוקיו

הנביא ישעיה אמר בהוכיחו את ישראל (ישעיה נ, י): מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו, יבטח בשם ה' וישען באלוקיו. כוונתו, שאפילו מי שנראה לו שהכל חשוך משחור ואין שום דרך להחליץ מצרתו, אין לו להסתכל על המציאות הטבעית, אלא יש לו להפיל את עצמו בזרועותיו של הקב"ה ולבטוח בו. אין לו לאדם להבהל מן החושך כמו שאין לו להבהל מסוס ורכב.

חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו

רחמיו

במגילת איכה (ג, כא-כב) כתוב: זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל, חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו. דרכם של בני אדם לשיר מילים אלו לאחר שנושעים כהכרת תודה להשי"ת, אולם באמת כוונת מילים אלו להתחזק בהם האמונה והבטחון קודם בוא הישועה שאין להקב"ה מעצור להושיע גם כשהכל נראה סגור ומסוגר מכל עבר. וכן פירש רבינו יוסף אלבו ז"ל בספר העיקרים (מאמר ד פרק מח): ואמר אחר זה, זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל, חסדי ה' כי

² ראה 'ליקוטי הרי"ם', 'שיחות הר"ן' אות קלח, 'ליקוטי הלכות' הלכות תשעה באב ותעניות פ"ד הי"ז, הלכות נזיקין פ"ה ה"מ.

עצום, ועוד זאת יקיים על ידי כך מצות עשה דאורייתא של "כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם כי ה' אלוך עמך", וכפי שפירשו הראשונים שמצוה זו עולה על כל עת צרה.

אין מעכב ביד השם

וכן כתב עוד שם בספר העיקרים: וכי תמצאן אותו צרות רבות ורעות יחזיק בתומתו ויוסיף אומץ לקוות אל השם, ויחשוב בלבו וידע וישכיל כי אין מעכב ביד השם מלתת את שאלתו ולעשות את בקשתו, כי יכלתו בלתי בעל תכלית ויש לאל ידו להוציא מצרה לרוחה כרחמיו וכרוב חסדיו שהם בלתי בעלי תכלית, ובזה יוסיף לקוות אל השם, עכ"ל.

ויש לדעת שכיון שהקב"ה צוה אותנו לחשוב כך, כל אימת שחושבים כך מתקרבים אליו והתורה והתפילה נעשית יותר קלה, וכל אימת שחושבים להיפך מתרחקים ממנו ר"ל. ונדגיש שוב: בוודאי ישנם חשבונות שמים ולפעמים מוליכים את האדם למקום מסוים על-ידי שמכניסים אותו למיצר. אך יחד עם כן על האדם לידע שלא בגלל שהיציא מן המיצר נראית סגורה ומסוגרת, היא באמת כזו, שהרי הקב"ה יכול להוציא בכל רגע בדרכים נפלאות.

הצורך לצאת במלחמת מצוה

וכעת נבאר יותר ענין ציוויו של הקב"ה בצאתנו למלחמה שלא לירא מן הסוס והרכב: לכאורה יש לתמוה מדוע הוצרכנו כלל לצאת למלחמה, והרי אף פעם

זיע"א מסופר שהיה חשוך בנים ל"ע שנים הרבה, הוא ביקר אצל הרבה רופאים ולא מצאו לו פתרון. באחד הימים נכנס אל אביו ה'בית אהרן' מקארלין זיע"א וארשת של שמחה נסוכה על פניו, ואמר לו "בשנה זו בודאי אפקד בזש"ק". כששאל אותו אביו "מי הבטיחך על זה", ענה לו: כעת הייתי אצל הרופא הגדול ד"ר פריגאוו³ ואמר לי שכאשר יצמחו לי שערות על כף ידי אוכל להוליד ילדים. "מעתה אין לי עוד שום תקוה שאוושע בדרך הטבע על-ידי, ורק על ה' בטחוני, ואצלו אין שום דבר קשה". ואכן אז נושע והוליד את בנו הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זיע"א הממשיך של השושילתא דדהבא.

כך היו הצדיקים שמחים כשראו שעל פי הטבע נסתמו כל השערים, כי דווקא על-ידי כך הרגישו מסורים בידו של הקב"ה ונתחזק בטחונם בו שיושיעם בדרכו שלו כנגד נבואות הזעם של הרופאים.

הדבר נכון בין בענייני רפואה ובין בענייני פרנסה ובין בענייני שידוכים – אם רכי הטבע לא יושיעוני, הלא הקב"ה בעצמו יושיעני... מחשבה זו מעוררת בלב הרגשה נפלאה מאוד של שמחה, אשר אפשר להרגישה רק כשנמצאים במצוקה כזו ורואים שנסתמו כל השערים. ולא, אין המדובר במי שמרחף על כנפי הדמיון, אלא במי שעומד עם שתי רגליו על הקרקע ויודע את האמת המרה שעל-פי הטבע אין לו דרך להחליץ ממצוקתו, הוא דווקא יוכל להגיע להרגשה נפלאה זו הגורמת לאדם תענוג

³ היה זה ד"ר ניקולאי פירוגוב, מרופאי המלוכה ברוסיה, הראשון שהשתמש בסם הרדמה ברוסיה.

ויכניע את אויביהם מפניהם.

המלחמה היא בלב – לא בחוץ

ונמצא לפי זה שהקב"ה נתכוון להודיע להם כי המלחמה איננה עם חיילי האויב, שהרי את חיילי האויב אין בכוחם לנצח, אלא המלחמה היא עם פחדם, וזה תלוי בזה, כי אם לא יראו מן הסוס והרכב אלא יבטחו בהשי"ת, יפלו אויביהם שדודים תחתיהם.

כוונת הקב"ה היתה שייחרט דבר זה בלבם, שגם כשהאדם שרוי במיצר ובמצוק הקב"ה יכול להושיעו ברגע אחד נגד כל כללי הטבע, ורצה שימסרו את נפשם על ידיעה זו! ולא כאותם האנשים שאומרים שהם בוטחים בה' והולכים לדרכם, וכשבני ישראל סיכנו את חייהם בעבור ידיעה זו, אזי עברו את היסורים שארץ ישראל נקנית על ידיהם. ולכן הוצרכו השוטרים להכריז בקול "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", כי מי שירא מן האויב ואין לבו בטוח בה' אין כלי נשקו בידו, ואם עוד יוסיף לזרוע על ידי כן פחד גם בלבבות חבריו, הלא יגזול גם מהם את כלי נשקם, ואזי לא תהיה שום תכלית במלחמה זו.

תורה ועולם הבא נקנים ביסורים

ומשאנו מבינים יסוד זה לענין קניין ארץ ישראל, אנו יכולים להבין שכך הוא לענין כל דבר, שהרי כך גילו לנו חז"ל שגם התורה והעולם הבא נקנים ביסורים. ופירושו של דבר, שכל עבודת ה' של אדם, כל הצלחתו של אדם, כל תכליתו של אדם בזה העולם, הכל תלוי ביסוד זה. הקב"ה גילה לנו בזה, שאם אנו רוצים לקנות איזה

אין המלחמה תכלית לכשעצמה, אלא התכלית היא לכבוש את שטחי האויב או להכניעו (והרי מטעם זה משקיעים אומות העולם מיליארדי דולרים בבניית צבאות אדירים, כדי להשיג את התכלית על-ידי איום בלבד ולחסוך על-ידי כן את היציאה למלחמה), ואף כאן הלא עיקר התכלית היה לכבוש את ארץ ישראל, וכי קשה היה לו להקב"ה ליתן לנו את הארץ מבלי שנצטרך להלחם עבורה?! הלא יכול היה להביא מגיפה על הכנענים יושבי הארץ ובכך לרוקנה מהם ולתתה לנו, וכן היה יכול לעשות באין ספור דרכים אחרות.

והתשובה היא כי הנה חז"ל אמרו שארץ ישראל נקנית ביסורים, והיינו כי ארץ ישראל לרוב קדושת מדרגתה אי-אפשר לקנותה בלי עמלות ויגיעה, ולכן הטיל עליה הקב"ה קליפת שבעה עממין, ואמר לבני ישראל: אם חפצים אתם לקנות את ארץ ישראל, עליכם לשבור קליפה זו על-ידי מלחמת מצוה. לו רציתי יכול הייתי להסיר קליפה זו לבדי, אך אז תהיה לכם ארץ ישראל בכחינת 'נהמא דכיסופא' ולא תקנו את מדרגתה אע"פ שתהיו על אדמתה, וכיון שאני רוצה שתקנו את מדרגתה, לכן אני משאיר לכם את העבודה לשבור את הקליפה.

ובכן, מה עשה ה'? הוא הרבה את חיילי שבעה העממין וחיוזק את גבורתם באופן שיעלו בהרבה הן בגבורתם והן במספרם על בני ישראל, כי אז יבואו בני ישראל וישאלו, היתכן למלאות את ציווי ה', הלא אי אפשר לנצח במלחמה כזאת, ואז יצוום הקב"ה שיתגברו על פחדם וישימו מבטחם בו שהוא ילך לפנייהם במלחמה

לך ברירה אחרת, כי אם לא תתנתק מהם, לעולם לא יהיה לך שלום בית... ואז ירגיש הבן דחוק לקיר ולא יראה שום דרך החוצה.

ידע הבן שמטפל זה דומה למנהל בנק שהתריע בו שלעולם לא יקבל את כסף מבוקשו, או לשדכן שאמר לו שלא ימצא שידוך ראוי אלא אם כן יוותר על עקרונותיו, או לרופא שניבא שחורות ואמר לו שלא יקום ממחלתו או שלא ייוולדו לו בנים...

וכפי שהוא בכיבוד אב ואם, כך הוא בכל שאר המצוות, ולמשל במצות לימוד התורה. האדם קיבל על עצמו לקבוע עתים לתורה בלילות והנה בפתע פתאום נפלו עליו טרדות הדומים במשקלם לעשרה טון. הוא רק התיישב ליד הגמרא ללמוד, והנה מתקשר אליו האיש המטפל במשפחתו להודיע לו, שאם לא יעבוד לפרנסתו גם בלילה, ייקרא 'גנב', שהרי אינו מחזיר את חובותיו – היודע אתה כמה אלמנות ויתומים בוכים בלילות בגלל שאין אתה מחזיר להם את חובותיהם?!

סוף דבר, אין הוא יודע מה לעשות, מצד אחד הוא כבר עובד בעבודה קשה ומפרכת כל היום, ואת הלילות הוא רוצה לשאיר כדי להתרפק בהם על התורה הקדושה ולמצוא מנוח לנפשו, ומצד שני אומרים לו שאם לא יעבוד גם בלילות ייקרא גנב ורשע.

ובכן, אדם זה נמצא במצור ובמצוק, ומוטל עליו לפנות אל השי"ת ולזעוק מר: אבי שבשמים, בטוח אני שיש לך דרך סלולה בשבילי, עזור לי באהבתך והראה לי את הדרך שעל ידה אוכל לקבוע עתים לתורה מבלי שאקרא גנב, עזור לי שאוכל להתפלל, עזור לי שאוכל לשמור על עיניי מראות ברע.

דבר נצחי בזה העולם, מוכרחים אנו לעבור יסורים אלו. אם אנו חפצים לקנות עולם הבא, דהיינו כל מצוה יחידה שבתורה, מוכרחים אנו להלחם עם מראית עינינו ולשים מבטחנו בה'.

ולדוגמא: האדם מְצַנֵּה לכבד את אביו ואמו, הוא רוצה בכל נפשו ומאודו לקיים מצוה זו בשלימותה, אך מה יעשה שנתעורר לו איזה קושי שמעכב בעדו מלקיים מצוה זו. מוטל עליו להרים את עיניו לשמים ולומר: אבי שבשמים, רצוני לקיים את מצוותך, אך חוששני לפי המצב שנקלעתי בו שייגרם על-ידי פגיעה בכבודם. ואז יענה לו הקב"ה: הלא זכור לך איך בתחילה פחדת כשנכנסת לארץ ישראל מן הסוס והרכב של הכנענים יושבי הארץ, וכשאמרתי לך לא לירא מהם, שמת את מבטחך בי והורשתי אותם מפניך למעלה מדרך הטבע; **אף עתה שים מבטחך עלי ואמצא לך את הדרך לקיים את מצוותי כיאות.**

אבל איך יתכן למצוא דרך למצב כזה? הלא אם אענה להם, יאמרו שאני מתחצף בזה שאני עונה, ואם לא אענה, יאמרו שאני מתחצף בזה שאני שותק! איך יתכן שיכניס אותי הקב"ה למצב כזה שאין שום דרך להצליח בו? דע לך שזהו הסוס ורכב שאתה רואה לנגד עיניך, ואכן דייקא על כך נצטוית שלא תירא ממנו, אלא תרים את ידיך לשמים ותאמר – אין לי שום עצה, כי בדרך הטבע סגור ומסוגר אני מכל עבר, אך מאמין אני שהקב"ה יכול לפתוח לי שביל שדרכו אגיע אל ההצלחה.

מומעמקים קראתיך ה'

ובחזרה אל המשל של מצות כיבוד אב ואם: יתכן שיבוא איזה מטפל ויאמר לכן: חייב אתה להתנתק מאביך ואמך; אין

מלומד במלחמה כמו שהוא מלומד ורגיל במין מלחמה זו יצרו הרע, ב' שהרכבת האדם חובקת דברי היצר בכל אשר יאמר אליו בעניני האיסור לגנוב ולגזול ולגאות ולאכול כל אשר תאוה נפשו, וזה ימנעהו מלשמוע אל דברי התורה והמצות, ומה גם אחר שנכשל בעבירות רבות שיתוספו כוחות הרע שנולדו ממעשיו הרעים כמו שפירשתי במקומות אחרים והרי הוא ביניהם כחררה שאין לה הופכין.

לזה בא דבר ה' כאן ואמר כי תצא למלחמה וראית בעיני שכלך סוס ורכב, סוס כנגד מה שהוא היצר סוס מוכן למלחמה מה שאינו כן האדם, רכב כנגד הרכבת האדם שנוטה וחושקת לדברים, ואומרו 'עם רב ממך' כנגד כוחות הרע שניתוספו ממנו מצד מעשיו הרעים כמו שאמרנו, אף על פי כן בא דברו הטוב ואמר 'לא תירא מהם', והטעם הוא 'כי ה' אלוקיך עמך', פירוש הן אמת אם היית בא למלחמה בכחך, אין בך כח לעמוד במלחמה זו, אבל כיון שה' אלוקיך עמך, כחו גדול להצילך, כי כשבא אדם ליטתה ימינו יתברך מקבלתו ונדבק לה' והוא יכניע מציריו.

וגמר אומר 'המעלך מארץ מצרים', כי זה מופת חותך כי ה' מפרק הקליפה מן הקדושה ומבררה, והוא סוד העלאת ישראל ממצרים כידוע ליודעי חן, וזה לך האות כדי שתתחזק במלחמה, וכן הוא אומר (תהלים לז, לב) צופה רשע לצדיק וגו' ה' לא יעזבונו בידו, ואמרנו ז"ל (קידושין ל, ב) שהכתוב מדבר על יצר הרע שהוא מתגבר על האדם וה' עוזרו ומצילו מידו.

הנה מבואר בדברי ה'אור החיים' הק' שכפי שארץ ישראל נקנית על-ידי מלחמה זו

הקשיים הם ליצורך הקנין

ישאל האדם מתוך שברון לבו: אבל למה זה מוכרח להיות כך? מדוע הקב"ה מצווני ללמוד ותוך כדי הוא מערים עלי קשיים? מדוע הוא מצוה עלי לחנך את בני בדור כזה, בעוד הדבר אינו שייך כלל? מדוע הוא מצוה אותי לחנך את בחורי בעוד הקורונה משתוללת ואין ישיבות ואין סדר יום, וכל מה שאני מנסה לעשות מפיל עלי קשיים מצד אחר? הלא חסום אני מכל עבר ומה אעשה?

והתשובה שהקב"ה עונה לו: כל הקשיים שאתה רואה סביבך אינם דברים שאירעו בדרך מקרה, אלא כולם נעשו על ידי בכוונה מכוונת, כי בלעדיהם לא תוכל לקנות את התורה. תוכל אמנם לשבת ליד הגמרא, אבל לא תוכל לקנותה. וכפי שארץ ישראל אי אפשר לקנות בלי מלחמה, כך התורה ומצותיה אי אפשר לקנות בלי מלחמה, והמלחמה היא כאשר שבעה עממין עומדים כנגדך ואין אתה ירא מהם אלא עושה את מה שמוטל עליך ובוטח בה'.

וכן איתא להדיא ב'אור החיים' הק' (פרשת כי תצא) שציווי הקב"ה שלא לירא מן הסוס והרכב בעת היציאה ממלחמה אינו עולה על המלחמה הגשמית בלבד, אלא גם על מלחמת היצר בענין קיום כל מצוות ה'.

כי תצא למלחמה הידועה שאין

גדולה ממנה

וזה לשונו: אולי שרמז הכתוב מלחמת האדם עם יצרו, ובא להסיר מלבבו מורך, ואמר כי תצא למלחמה הידועה שאין גדולה ממנה, והנה במלחמה זו יש ב' דברים קשים לאדם שמתישם כוחו, א' הוא שאינו

מכל עבר, אזי בא הקב"ה אשר אין בידו מעצור להושיע ומושיע.

ישועת ה' בהרף עין

זכורני מעשה באדם אחד אשר התלוותי אליו בסיפורו, שהסתבך בחובות אדירים, וכבר נשלחו אליו כמה וכמה התראות מחברת 'הוצאה לפועל' שאם לא יפרע את חובותיו יוציאו אותו מדירתו וישליכו אותו ואת משפחתו אל תחת כיפת הרקיע, עד שקבעו תאריך מדויק שבו יבוא לבצע את זממם.

עדיין התמונה המזעזעת עומדת לנגד עיני כיצד הוא עומד בבית המשפט יום אחד קודם לתאריך הנקוב ואינו יודע לשית עצות בנפשו, שהרי אין לו פרוטה לפורטה ובוודאי אין בידו להשיג את הסכומים אדירים שאותם היה צריך לפרוע, והרי שערי הבנקים כבר היו נעולים בשבילו וכל עצה שרק היה יכול ליפול ברעיונו של אדם כבר עלה ברעיונו לפני שבוע ועכשו כבר עומד אחרי הכל ואינו מוצא שום דרך.

ומה גדול היה הפלא כאשר באותן שעות ממש נקלע לידו עצה בלתי צפויה מאיזשהו מקום איך להשיג את כל הסכום הנדרש ולהיחלץ על ידי כן ממלתעותיה של חברת ההוצאה לפועל. העצה היתה כזו שלא הוא ולא אני ולא אף אחד מקרובי וידידי היו יכולים להעלותה ברעיונו, והנה יהודי זה יושב בזכות עצה זו על המנוחה ועל הנחלה עד עצם היום הזה וכבר עברו חמש שנים מאז, והנה נגלה לכל כי יד ה' לעולם לא תקצר.

על האדם לזכור שהזמן אינו מניעה. איך יתכן? הלא עוד שעות ספורות נגמר

דווקא, כמו כן כל הדברים הרוחניים נקנים רק על-ידי מלחמה זו דווקא. ונמצא שכל פעם שהאדם עומד בפני איזה דבר רוחני ומרגיש בלבו שלא יצליח בו שהרי כבר ניסה את כוחו פעמים רבות כל-כך ולא הצליח ומה יום מיומיים, ידע שדווקא מחמת הרגשה זו הוא כבר עומד קרוב יותר על ההצלחה, כי אם עד היום הגיע למלחמה עם כלי נשקו העצמיים אשר אין בהם שום תוחלת, כיום הוא מגיע לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוח ה' ובוודאי יראה איך הקב"ה מוסר בידו את הנצחון למעלה מדרך הטבע.

מן העבר אל העתיד

הנה עצות רבות יש לחזק ידיעה זו בלב, ואחת מן העצות היא המבוארת בפרשה זו, והיינו להסתכל על העבר ולראות איך כמה דברים שהיינו בטוחים שלעולם לא ננחל בהם ההצלחה כי בדרך הטבע לא היה שייך שנחל בהם ההצלחה, הקב"ה מסר בידינו הצלחה מושלמת למעלה מדרך הטבע.

הלא כן דיבר משה אל בני ישראל: הזוכרים אתם מה שנעשה במצרים כשהייתם סגורים מכל עבר והקב"ה הוציא אתכם באותות ובמופתים נגד כל כללי הטבע?! דבר זה יארע גם עתה כשאתם באים להלחם עם הכנענים יושבי הארץ, והגם שאינכם רואים זאת כעת מפני שאתם עומדים עדיין קודם למעשה, תבטחו בה' ותזכו לחזות בנפלאותיו.

וכן כתב ה'חתם סופר' (פרשת בשלה) שמטעם זה קרע הקב"ה לבני ישראל את היס, כדי שילמדו מזה לעתיד, שדווקא כאשר אין שום עצה והכל נראה סגור ומסוגר

אזי כאבו מתחזק והוא בא ח"ו לידי רוגז. אכן מחמת כן דיבר אלינו רבינו בעל חובת הלבבות שאנו צריכים לזכור גם את שתי המידות הראשונות, והוא שאין מי שמרחם וחומל עלינו יותר מהקב"ה, ושהקב"ה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ומתוך זכירה זו נאמין שאם ישועתנו מתמהמהת, אין זה אלא מפני שכך הוא טובתינו, וכמו כן נאמין שאפשר שטרם הגיעה העת, וכשתגיע העת, ישועתנו תבוא כהרף עין, וכפי שיכולים לראות מעשים בכל יום באנשים שחשבו שנסגרו עליהם כל הדלתות וברגע אחד חזרו הדלתות ונפתחו להם לרווחה.

כשהאדם הולך בכל עת הלך ושוב בין שתי המחשבות, בין מחשבת האמונה כי הקב"ה חומל עליו ועוסק בסיפוק צרכיו בכל עת, לבין המחשבה שהקב"ה כל יכול ואין בידו מעצור להושיע, נפשו מזדככת והוא נעשה לאדם הספון תחת כנפיו של הקב"ה. שתי המחשבות הן כמו כפות המאזניים שכל פעם שהאחת שוקעת, מוסיפים על השניה כדי להרימה, וההליכה באמצע היא ההליכה על הגשר צר מאוד של העולם הזה, אשר אף היא זקוקה לעזרת ה' כי אם יעזוב אותו ה' ח"ו מיד יפול לאחד הצדדים. עבודת החיים היא, אך היא הופכת מהר מאוד למתוקה, כי אין צריך לעבוד אותה יותר מדי זמן עד שיתמתקו החיים על ידה.

הסיכוי האחרון! לא, לא, הקב"ה אינו תלוי בזמן ואין בידו מעצור להושיע גם ברגע האחרון. אתה תלוי בזמן; לא הקב"ה. ואכן ככל שתיבהל מחמת הזמן, ישפיע הזמן עליך, אבל אם תיזהר שלא להיבהל ממנו, אלא תזכור שהקב"ה יכול להושיע אותך, תראה פלאות.

ראה זה לשונו של מרן ה'חזון איש' זצ"ל: אין מעצור לה' מלהושיע ולהכין מסבכים שיחליפו את כל המסובכים. פירושו של דבר שהקב"ה יכול לסבב ברגע אחד את הכל, עד שלא יעמוד בפני האיש שום מונע.

פלאם ומאזני משפט לה'

כאן יש להוסיף שלפעמים דווקא האמונה בכך שאין להקב"ה שום מעצור להושיע כנגד התראות הרופאים והבנקים ושאר המומחים למיניהם, יכולה לעורר קושי בלב האדם, כי ישאל מתוך אמונתו: אם כך הוא, מדוע אין הקב"ה מחלץ אותי ממצוקתי? כבר התפללתי, כבר תרמתי צדקה, כבר עשיתי סגולות וכבר הבטחתי לשפר את מעשיי, מדוע אין הוא מושיעני? כל עוד האדם חושב שהדברים הסובכים מונעים אותו והוא מתרוצץ ועושה כל מיני פעולות כדי לסלקם מדרכו, אין הוא מתרגז כל-כך על הקב"ה, אבל לאחר שהוא יודע ומאמין ששום דבר אינו מונע מהקב"ה מלהושיע והכל תלוי אך ורק בידי הקב"ה,

יום שני פרשת עקב – י"ג מנחם-אב ה'תש"פ

ביטול יצרא דעבודה זרה – הגאון רבי נתן נטע בהגאון רבי שלמה שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות

נסתלק לגנוי מרומים ביום י"ג מנ"א ה'שצ"ג

דיבר אתו אליהו פנים אל פנים

היה בעל נשמה גדולה מאוד ולכן קשה מאוד להשיג את גדלותו. מקום מושבו היה בקראקא עיר גדולה של חכמים ושל סופרים, והיה חי באותו דור דעה יחד עם הב"ח והט"ז ושאר הגאונים המפורסמים. על מצבתו נחרט "והוא שאומרים עליו שדיבר אתו אליהו פנים אל פנים". אכן דבר זה היה מפורסם אצל בני דורו, שזכה ללמוד תורה בתדירות עם אליהו הנביא זכור לטוב. לפי עדות שנמסרה היה משלה כל לילה לאחר חצות את אשתו הרבנית לבית אביה ואז היה יושב ולומד עם אליהו הנביא זכור לטוב.

נעימות שירת המלאכים

הרה"צ רבי מרדכי חיים מסלאנים זצ"ל סיפר כי היו לה עשרה או י"ב אחים, פעם סיפרה להם על שהוא שולח אותה בחצות הלילה לבית אביה, באו לבדוק מה הוא עושה לאחר חצות הלילה. הם הטו את אזנם לשמוע את קול לימודו אשר היה כשירת המלאכים, ומרוב נעימות פרחו נשמתם ונפטרו כולם בפתח הבית.

בספה"ק 'אמרי נועם' להרה"ק רבי מאיר מדז'יקוב זיע"א כתב (פרשת

בהעלותך): והנה שמעתי מצדיק אחד זי"ע באמרו אשר בלילה כאשר קם ללמוד ולומר שירות ותשבחות, אז שומע קול כנפי חיות שמזמרין למעלה. וכן מצינו בספר 'מגלה עמוקות' בהקדמת בנו רבי שלמה זצ"ל אשר אליהו בא אליו ואמר לו אשר באותו ניגון שהוא אומר השירות אומרים כעת גם המלאכים למעלה.

אליהו הנביא עושה את דרכו אל בית
הגאון

המגייד הירושלמי הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל היה מספר: פעם הלך הב"ח ברחובה של קראקא והנה ראה שני אנשים בעלי פנים מאירים צועדים וניכר עליהם שאינם מעלמא הדין, ומאחוריהם ארבעה אנשים בעלי פנים מושחרים, האחד גדול בשנים והשלושה האחרים צעירים ממנו. והנה ארבעה אלו מנסים בכל יכלתם להשיג את השנים בעלי הפנים המאירים אך אינם מצליחים.

לפתע ראה הב"ח כי השנים בעלי מאור הפנים נעלמו מעיניו, אז ניגש אל בעלי הפנים המושחרים לשאול אותם מי הם. בתחילה מיאנו להשיב לו דבר, אך כשגזר עליהם בגזירת מרא דאתרא, ענה הגדול שביניהם כי הוא גיחזי והשלושה האחרים

האמת, שאף אחד מהם לא יודיע על דבר הנסיון לאף אחד מן הצדיקים דרי מטה כדי שהנסיון יהיה שלם. גם לזה הסכימו בשמים, וכך יצא הכרוז שנשמה שתגלה לאחד מן הצדיקים על דבר הנסיון תיענש. אז הביע הבעל דבר את חששו שאליהו הנביא בהיותו לומד עם המגלה עמוקות יגלה לו על דבר הנסיון. כדי להסיר את חששו, גזרו על אליהו הנביא שבמשך כמה ימים לא יתגלה כלל להמגלה עמוקות.

והנה המגלה עמוקות כבר היה נזהר מקדם על-ידי אליהו הנביא ז"ל שאם יבוא אליו מלאך ויבקש ללמוד עמו, ייזהר מאוד כי אפשר שהוא מסטרא דמסאבא, ומסר בידו סימנים לידע אם המלאך הלומד עמו הוא מסטרא דקדושה או מסטרא דמסאבא. ונצרך היה המגלה עמוקות לאותם סימנים, משום שבעת לימודו היה דבוק כל-כך לתורה הקדושה, עד שלא היה מביט כלל במי שלומד עמו, ואפילו כשלמד עם אליהו הנביא, לא היה מביט בו מחמת רוב יראתו ועוונותו.

כעת, כשהתחיל הבעל דבר להוציא את נסיונו לפועל, נתגלה תחילה אל הב"ח ואמר לו: "ברצוני ללמד אותך סודות כמוסים וסתרי תורה, ובכן אהיה לך למגיד כפי שהיה לו להבית יוסף מגיד שלימדו סתרי תורה". השיב לו הב"ח: "מסכים אנכי, אך רוצה אני להכין את עצמי תחילה שלושה ימים". במשך אותם שלושה ימים הרבה הב"ח להתפלל שיודיעו לו מן השמים אם ראוי הוא לדבר זה אם לאו. משראה שלא נענה, השתטח על קברי אבות. לאחר השתטחותו, בא אליו אביו בחלום והזהיר אותו באזהרה חמורה שלא ילמד בשום אופן

הם שלושת בניו. כששאל אותו מי הם השנים האחרים שרדפו אחריהם, אמר לו שהם אליהו הנביא ותלמידו אלישע, וסיפר שאחד מהעונשים שנגזר עליהם הוא לרדוף תמיד אחר אלישע מבלי שיוכלו להשיגו.

אז שאל אותו הב"ח לאן הולכים כעת אליהו ואלישע, ענה לו שהם הולכים אל המגלה עמוקות. מיד הסב הב"ח את דרכו ושם פעמיו לביתו של המגלה עמוקות. כשהגיע אל המגלה עמוקות, אמר לו: יודע אני שאליהו הנביא מסתובב אצלך, מבקש אני ממך שתשאל אותו מדוע אינו בא גם אלי.

לאחר זמן אמר המגלה עמוקות לב"ח: מלאתי אחר בקשתך ואליהו הנביא אמר לי שמרא דאתרא מוכרח שתהיה לו שמינית שבשמינית של גאות, כי בלעדיה לא יוכל לנהוג את קהילתו ביד רמה, וכיון שיש לך זאת כבר איני יכול להתראות לך.

כי עת להננה כי בא מועד

כמה צדיקים אמרו שבזמנו של המגלה עמוקות היתה עת פקידה והמגלה עמוקות עצמו היה צריך להיות הגואל, אלא שהבעל דבר קם על רגליו ועשה כל מיני טעדיקי לעכב את הדבר.

סיפר על כך הרה"ק ה'שר שלום' **מבעלזא** זיע"א: כששמע הבעל דבר שהגיעה עת פקידה, נעמד וטען שהדרור אינו ראוי עדיין, ושצריך להעמיד את גדולי הדרור בפני נסיון. הסכימו עמו מן השמים ואמרו שיוכל להעמידם בפני נסיון, ואם יעמדו בפניו, אז יוודע שהם אכן ראויים להגאל. ביקש הבעל דבר להשביע את כל המלאכים שרפי מעלה ואת כל הנשמות שבעולם

את דרכנו עד עצם היום הזה. והלא המגלה עמוקות עצמו, למרות עיסוקו הרב בתורת הנסתר, עמד בראש הישיבה בקראקא והרביץ תורה לתלמידים.

מישאל ואלצפן וסתר

בזמנו של המגלה עמוקות היה חכם אחד שעשה שאלת חלום לגלות מתי יבוא הקץ. גילו לו מן השמים הפסוק (שמות ו, כב) מישאל ואלצפן וסתר. הגיע אל המגלה עמוקות שיבאר לו התשובה שענו לו מן השמים. הוכיחו המגלה עמוקות באמרו: אדם שאינו מבין מה עונים לו, איך ימלא אותו לבו לעשות שאלת חלום. ואז אמר: אני אפרש לך כוונת התשובה – מי שאל? וא-ל צפון וסתר, והלא מחשבת הא-ל בענין הקץ צריכה להיות צפונה ומוסותרת.

רנ"ב אופנים בביאור תפילת משה

הנה בשבוע שעבר הבאנו בהרחבה מהרה"ק רבי יהודה לייב איגר זיע"א, שתקט"ו התפילות שמשה רבינו התפלל, התקבלו אחת לאחת ולכן לא עגמה נפשו לאחר שהתפלל וחזר והתפלל ולא נכנס לארץ, כי עם כל תפילה בנה בנין חדש. ואכן המגלה עמוקות ברוח קדשו רשם בספרו רנ"ב אופנים לבאר את תפילת משה רבינו להכנס לארץ. בהקדמה לספרו מגלה עמוקות כתוב שהיה בדעתו לכתוב אלף אופנים, אך פתאום כבה האור בחלונותיו "ויאמר ה' אליו ר"ב ל"ך אל תוסיף עוד לאלה, יותר מרנ"ב ר"ב ל"ך עולה, ואחר כך לראש הפסגה עלה". רבים מאותם מהלכים מובנים גם לאנשים כערכנו ויכולים ללמדנו בינה. נלמד כעת את האופן הרביעי.

עם המלאך ויזוהר ממנו עד מאוד. בתום שלושת ימים, חזר הבעל דבר אל הב"ח והב"ח גירשו ממנו בכושת פנים.

אז פנה הבעל דבר אל המגלה עמוקות ואמר לו כאותה שאמר לב"ח שברצונו ללמד אותו רזין וסתר תורה. אכן המגלה עמוקות שכח לרגע אחד את אזהרת אליהו הנביא שלא ללמוד עם מלאך שיציע את עצמו ללמוד עמו, וכך התחיל ללמוד עם הבעל דבר. אולם באמצע הלימוד התחיל להרגיש שאין זה בא מצד הקדושה, הרים את עיניו להסתכל על המלאך, והנה נזכר מיד באזהרת אליהו הנביא. הוא בדק את הבעל דבר על-ידי הסימנים שאליהו הנביא מסר בידו ומיד גילה שאינו אלא הבעל דבר ועצמו וגירשו ממנו בכושת פנים.

ממנו הלך הבעל דבר אל הט"ז, ואף הוא גירשו ממנו תיכף ומיד בכושת פנים. אז הלך אל שבתי צבי ימ"ש וולדאבון כל לב עלה בידו לתפסו ברשתו ולמשוך אחריו רבים וטובים מאותו דור דעה, ובכך עיכב את הגאולה.

סיפר השר שלום שאף הט"ז עצמו לא היה בטוח בתחילה שאין הצדק עם שבתי צבי שהוא בא לגאול את ישראל, שלח כמה מתלמידיו לבדוק אחריו ולתהות על קנקנו, וכשנודע לו שבשינתו הוא שוכב פרקדן, אמר: כיון שהוא עובר על דברי חכמים בוודאי אינו אלא משיח לפי טומאו ויש להתרחק ממנו כמטחוי קשת.

אכן רואים אנו מכאן עד היכן הגיעה גדלות נשמתו של המגלה עמוקות, עד שהיה ראוי להיות המלך המשיח, וכן אנו רואים עד היכן האיר אור התורה באותו דור, כאשר זרחו אורם של גדולי הפוסקים המאירים לנו

ביקש לבטל יצרא דעבודה זרה

הנה ר' שמלאי הקשה במסכת סוטה (יד, ב): מפני מה נתאוה משה להכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה היה צריך? ! כתב ה'מגלה עמוקות' שנראה לו ליישב את קושייתו בזו הדרך: בוודאי לא נתכוון משה לטובת עצמו אלא לטובת כלל ישראל, כי הנה במסכת ערכין (לב, ב) איתא שהקב"ה הקפיד על יהושע שלא התפלל על היצר הרע של עבודה זרה כמו שעשו עזרא ואנשי כנסת הגדולה כעבור כמה מאות שנים בתקופת הבית שני, שקראו בקול גדול בייא בייא ושחטו ליצרא דעבודה זרה (כדאיתא ביומא סט, ב ובסנהדרין סד, א)⁴.

וזה לשון הגמרא במסכת ערכין (שם): והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע, דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא (גבי עזרא - נחמיה ח, יז) כתיב ישוע, בשלמא משה לא בעא רחמי, דלא הוה זכותא דארץ ישראל, אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל, אמאי לא ליבעי רחמי.

מבאר ה'מגלה עמוקות': אם כן אומר אני שדבר זה ראה משה ברוח הקודש, שמי שיש לו זכות של ארץ ישראל יכול להעביר יצר הרע של עבודה זרה מן העולם, בשביל זה נתאוה משה להכנס לארץ ישראל.

ביטול יצרא דע"ז על-ידי יגיעת

התפילה

ונבאר הדברים: לכאורה ביטול יצרא דעבודה זרה נראה כמהלך בלתי מתקבל על הדעת⁵, שהרי הקב"ה ברא בכוונה תחילה את הסטרא אחרא כדי שנצטרך להלחם עמו ונקבל בעבור כך את שכרנו, ואם כן איך תעלה על הדעת עצה כזו לבטל את הסטרא אחרא, והלא בזה שללו מהאדם את הצורך כמו גם את היכולת להלחם עם הסטרא אחרא, ונמצא שהפסידו לו את התכלית שלמענה ירד לעולם, והרי הקב"ה היה יכול לכתחילה להכניס את האדם לגן עדן באופן שלא יעמוד כלל במלחמה, ומדוע לא עשה כן, משום שרצה שהאדם יהיה בעולם שיש בו נסיונות, ואע"פ שיקלקל לפעמים, הכל כדאי לו בשביל אותם פעמים שיתגבר על נסיונותיו ויקנה לעצמו שכר רב בעולם הבא, שכר שאינו בבחינת נהמא דכיסופא, ואם כן איזה טעם יש בביטול יצרא דעבודה זרה.

התשובה היא, שהתפילה לביטול יצרא דעבודה זרה אינה מהלך חדש העוקף את הדרך הישן של מלחמת היצר, **התפילה איננה אלא אחד מתכסיסי המלחמה**. הרי באותה מידה היה אפשר לשאול איך שייך להתפלל "ואל תביאנו לא לידי חטא ולא נסיון", והרי בזה מבטלים מעצמנו את

⁴ ראוי להזכיר את דברי ה'חתם סופר' שכבר למדנו בעבר, שהם הם אנשי כנסת הגדולה שביטלו יצרא דעבודה זרה הם הם אנשי כנסת הגדולה שתיקנו סדר התפילה, והיינו שביטלו יצרא דעבודה זרה על-ידי שתיקנו סדר התפילה, כי יצרא דעבודה זרה הוא המבלבל דעתו של אדם והמפתה אותו שלא להאמין בהשגחה פרטית, וכשיש לו לאדם סדר מתוקן של תפילה שעל ידו הוא מדבר באופן תמידי עם הקב"ה, ממילא מתבטל יצר זה של עבודה זרה.

⁵ כלומר, אף על פי שטענו אנשי כנסת הגדולה, שלא ניתן יצר הרע אלא לקבל שכר והם מוותרים על שכר זה, מכל מקום הקב"ה מצדו הרי נתן יצה"ר משום סיבה הנוכרת בפנים ולמה תובע שיכטלוהו?

צרוורת. ביום בהיר אחד ובלי שום הכנה מוקדמת, יוכל היצר לתפוס אותך ברשתו ולפתותך לעבור ח"ו על ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים. **תבוא בבוקר בלב מלא מורא ותתפלל להשי"ת שיצילך מיצר הרע מהרהורים רעים ומשטן המשחית, ואז – לא תירא מהם.**

עכ"פ ביטול יצרא דעבודה זרה אינו השתמטות מן העבודה, אלא הוא עבודה של תפילה להשי"ת מתוך ביטול הגמור אליו, והשי"ת אוהב כל-כך עבודה זו, עד שהוא מסיר יצרא דע"ז ממי שעובד לפניו עבודה זו. וכאמור, שכרו לא יהיה נהמא דכיסופא משום שהסרת היצר היתה על-ידי יגיעת תפילתו וביטולו להשי"ת, ויגיעה זו לכשעצמה עבודה רבה היא אשר נוטלים עליה שכר רב.

ביטול יצרא דע"ז על-ידי יסורי קניית ארץ ישראל

יתירה מזו: במפרשים במסכת ערכין שאלו מדוע בא הקב"ה בטענה רק על יהושע על שלא התפלל לביטול יצרא דעבודה זרה, והרי מיהושע עד עזרא היו כמה דורות ואף הם לא התפללו לביטול יצרא דעבודה זרה, ומדוע לא בא בטענה אף עליהם? ויתרצו שכדי לבטל יצרא דעבודה זרה צריך לעבור יסורים של קניין ארץ ישראל, ולכן כל אלו שהיו בין יהושע לעזרא, לא יכלו לבטל יצרא דעבודה זרה מפני שנולדו בארץ ישראל ולא עברו אותם יסורים של קניית ארץ ישראל, ורק יהושע ועזרא יכלו לבטלו מפני שעלו והכניסו את בני ישראל לארץ ועברו את היסורים של קניית ארץ ישראל. ולפי האמור לעיל, תירוץ זה מובן

הבחירה, אלא ודאי התשובה היא שאין זה נקרא ביטול הבחירה, כי אדרבא, **חלק מהעמלות והיגיעה הוא להתפלל ולבקש סייעתא דשמיא.**

כמו כן לענין ביטול יצרא דעבודה זרה, ניתן הכוח לאדם להתפלל ולהתחנן על נפשו כל יום שיזכור שהקב"ה מנהל את העולם ומשגיח על כל פרט ופרט, וכיון שהוא בא על-ידי תפילתו, אין זה נקרא ביטול התכלית, אלא אדרבא יגיעת תפילה זו היא היא המלחמה עצמה.

אלמלא הקב"ה בעזרו אין יכול לו

בפסוקים בפרשת עקב נאמר: כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם, זכור תזכור את אשר עשה ה' אלוקיך לפרעה ולכל מצרים, המסות הגדולות אשר ראו עיניך והאותות והמופתים והיד החזקה והזרוע הנטויה אשר הוציאך ה' אלוקיך, כן יעשה ה' אלוקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם.

שאל הגה"ק משינאווא זיע"א: לכאורה יש בזה סתירה מרישא לסיפא, בתחילה הוא אומר "לא תירא מהם", ובסוף הוא אומר "כן יעשה לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם". התשובה היא שהפסוקים עולים על מלחמת היצר, ועל זה אמרה התורה – לא תירא מהם, כלומר מהיצר וכלי מלחמתו, אלא **תזכור שעל-ידי שתתפלל אל ה', הוא יבוא לעזרך ויכניע את יצרך תחת רגליך. אבל יחד עם כן עליך לזכור, שאם לא תתפלל, יש לך מה לירא מיצרך, כי גדול וחזק הוא ממך ויכול לנצחך באבחת חרב.**

אל תתהלך בשאננות ובהרגשת לב שהכל יהיה בסדר, כי בלי תפילה יהיו צרות

רמזים לדבר מתוך הפסוקים, וזה לשונו: לכן כתיב לפני פרשה זו (סוף פרשת דברים) ואת יהושוע צייתי בעת ההיא, וכתוב יהושוע מלא בוא"ו, לרמז על אותו ענין שכתב שם בעזרא מימות יהושוע בן נון מלא בוא"ו אחר השי"ן.

ולזה אמר כאן "ואתחנן אל ה' בעת ההיא", רמז על אותה עת שניטלה הה"א מן יהושוע, להודיע לדורות שתפילתו היתה לתקן הדורות מן עבודה זרה. ולכן פתח אדנ"י ה' (אדנ"י ה' אתה החילות וגו'), כי למען שמו רצה להכנס לארץ ישראל. ולזה אמר "אתה החלות להראות את עבדך", שהראת לי ספרו של אדם הראשון שכתובים בו כל הדורות (כמו שכתוב סנהדרין לח, ב), וכשבא לדורו של עזרא שהעביר עבודה זרה מן העולם, אמר: רבש"ע, אעברה נא, אני רוצה להעביר את יצר הרע של עבודה זרה עתה, ולכן צריך אני ליזכות של ארץ ישראל, ועל כן ואראה את הארץ. ובמילת נא מרומז גם כן ענין עבודה זרה, שכתב הרמב"ם ז"ל בספר הי"ד שלו (הלכות עבודה זרה) שיש בתורה נ"א לאוין בענינים השייכים לעבודה זרה, רמז באמרו אעברה נא שרצוני להעביר נ"א לאוין השייכים להלכתא של עבודה זרה, ומילת אעברה בגימטריא "עזרא", רוצה לומר מה שיעשה עזרא אעשה אני בכניסתי לארץ ישראל.

תשובת הקב"ה למשה

פירושו של המגלה עמוקות הוא הפלא ופלא, ויותר נפלא היא תשובת הקב"ה למשה על-פי דרכו של המגלה עמוקות, וזה לשונו: והשיב לו הקב"ה: רב לך, רוצה לומר צריך אתה להקבר בעבר הירדן להכניע

הפלא ופלא, שהרי מעולם לא עלה בדעתו של הקב"ה שיבואו בני ישראל ויבטלו יצרא דעבודה זרה לחינם, ואם היה רוצה שיבטלוהו, היה יכול לבטלו בעצמו. אלא רצונו היה שיתייגעו וירכו קדושתם על-ידי ביטולם אליו, עד שממילא יבטל יצרא דעבודה זרה, כי דבר זה מרבה קדושה בעולם כמו שהיה אצל הבעש"ט הק' ואצל האחים הקדושים הרבי ר' אלימלך והרבי ר' זושא זי"ע, שבכל מקום בואם נזדכך האוויר, וממילא מתקיימת תכלית הבריאה.

כשעזרא הסופר עלה לארץ ישראל, אמר: אי-אפשר להשאיר יצרא דעבודה זרה כפי שהיה, שהרי על ידו חרב הבית הראשון, ואם נשאירו כך, ייחרב שוב, על כן בכוח היסורים שקונים בהם ארץ ישראל ובכוח הכלים שמסר בידניו הקב"ה להאציל את שכינתו בתוכנו ובכוח תיקון סדר תפילה, נבטל יצרא דעבודה זרה.

ובכן משה רבינו לא היה בכוחו לעשות זאת מפני שלא היו לו היסורים של קניין ארץ ישראל, מטעם זה – מבאר המגלה עמוקות – רצה משה כל-כך להכנס לארץ ישראל, כדי שיוכל להמשיך קדושה לעולמו של הקב"ה באופן שידוכך העולם על-ידי יגיעת התחתונים ויתבטל יצרא דעבודה זרה. עמד משה והתחנן: רבונו של עולם,

הלא ניהגתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה והעליתי אותם ממדרגה למדרגה, עזור לי אף עתה להעלותם בעוד מדרגה אחת, עזור לי להכנס לארץ כדי שאוכל לבטל יצרא דעבודה זרה... זו היתה תאוותו של משה.

רמזי דאורייתא

מוסיף המגלה עמוקות להביא כמה

למשה: טובה יותר גדולה תעשה לי ולעמך בזה שתישאר אתם בעבר הירדן ותסתום את פי רב בחובל שבקליפה. הלא כל רצונך לעשות לי נחת רוח, ובכן רב לך אם תישאר בעבר הירדן ותהיה בגלותם הן בגלות בכל והן בגלות אדום, כי בזה תרבה כבוד שמים יותר ויותר מכפי שנדמה לך כעת.

וזהו יסוד נפלא שאנו יכולים לקחתו לעצמנו. יש והאדם שואל: למה אין הקב"ה מניח לי למלאות את מבוקשי, והלא יתרבה על ידי כן כבוד שמים בלי גבול? תדע שהקב"ה מקשיב לתפילתך והוא יודע שאתה רוצה לעשות לו נחת רוח, אבל הוא יודע שהרבה יותר תגדל כבודו על ידי שתעבוד אותו ותתבטל אליו בגלותך הפרטית.

זכות הגאון בעל מנלה עמוקות יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

רב החובל שבקליפה שהוא קבור נגד קברו של משה, והוא חרו"ן א"ף עומד לקבל מש"ה, חושבנא דדין כחושבנא דדין, וכשישראל חוטאין פוער פיו לבלוע אותם, וכשרואה קברו של משה חוזר לאחוריו, וכדאיתא בפרקי ר' אליעזר (פמ"ה). וזהו שכתוב (דברים ג, ט) ונשב בגיא מול בית פעור ויקבר אותו בגי (דברים לד, ו) לקביל פעור שפוער פיו לבלוע את ישראל, בשביל זה הוצרך להקבר בעבר הירדן.

הנה בביאורו זה של המגלה עמוקות טמון עומק גדול: הקב"ה שהוא קורא הדורות מראש, ידע שגם לאחר שיבטלו יצרא דעבודה זרה, בית מקדשו ייחרב ובני ישראל יגלו מארצם, וכפי שהיה לאחר שעזרא ביטל יצרא דעבודה זרה, לכן אמר

יום שלישי פרשת עקב – ו"ד מנחם-אב ה'תש"פ

כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך – דרך החינוך על-פי התורה

המה בקשו חשבונות רבים

משה רבינו מנה וספר בפני בני ישראל את החסדים שהקב"ה עשה עמהם בלכתם במדבר ארבעים שנה (עקב ח, ד-ה): "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה", והוסיף ואמר: ואם ראית לפעמים שאירע עמך דבר מה שאינו נעים כל-כך - וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, הוי אומר: אף פעם לא עשה כן ולא יעשה כן כדי למנוע ממך טובה, אלא כדי להדריךך בדרך הישרה בדומה לאב המייסר את בנו.

והנה כדי שנוכל להבין את הנמשל, נצטרך תחילה להבין את המשל, כי בלי להבין את המשל אין שייך להבין את הנמשל. הלא כך אמר שלמה (קהלת ז, כט): ראה זה מצאתי אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, ומסיבה זו שכחנו לפעמים איך מייסרים את הבנים. אך כאן לימדנו התורה שאהבת האב לבן כשהיא כתיקונה, היא גדולה כל-כך, עד שאינה מתקטנת אפילו כשהבן יוצא מן הגבולות, ואדרבא אז האב מייסר אותו מתוך אהבתו הגדולה כדי שיחזור לתוך הגבולות וכדי שיעלה ויתעלה, והרי הוא עובד עמו כאם המלמדת את בנה לצעוד על רגליו, שמתרחקת ממנו מעט מעט, אשר כל

אחד מבין אז שאינה מענישה אותו, אלא עושה עמו טובה גדולה.

ונמצא שאם אנו חפצים להבין את המשל היטב, עלינו להרגיל את עצמנו לחנך את בנינו כיאות, או אז נעורר את ההרגשים של אהבת האב לבן וממילא נוכל להבין עד כמה הקב"ה אוהב אותנו.

אין שייך ליתן מה שלא קיבלו

והרי כעין זה אנו רואים בחוש שאלו שקיבלו אהבה מהוריהם, יכולים לאחר מכן לאהוב את בניהם אחריהם, מה שאין כן אלו שלא קיבלו אהבה מהוריהם מפני שגבה ביניהם טורא, שאינם יודעים איך להעביר אהבה לבניהם אחריהם (אם כי אפשר לתקן זאת באמצעות עבודה קשה).

ובאותה מידה מי שאינו מעביר אהבה לבניו, אינו יכול להבין מהי האהבה שהקב"ה אוהב אותו, ולכן מוטלת עלינו העבודה לפתח (אנטוויקלען – develop) בלבנו האהבה לבנו ולייסרם מתוך אהבה זו, כי אז נוכל להבין מהי אהבתו של מקום, וממילא לא נליץ עליו יותר ולא נעלה בדעתנו לחשוב שכונתו להרע לנו כל היום.

דרך התורה היא הדרך הממוצעת

והנה טבעם של בני אדם ללכת אל הקצוות, ולכן נמצא בני אדם אשר בטבעם

הוכח תוכיח את עמיתך

וכן ראיתי להרה"ק בעל 'צמח צדק' מליובאוויטש זיע"א (ליקוטי דיבורים ח"א ד, יא) שביאר כפל הלשון "הוכיח תוכיח את עמיתך" (קדושים יט, יז), על-פי מה שאמרו חז"ל (מנחות מב, א) לענין המול ימול שהכוונה שימול את עצמו ואחר-כך ימול אחרים, אף כאן אם רוצה האדם להוכיח אחרים עליו להוכיח קודם לכן את עצמו, והוסיף תלמידו הרה"צ רבי הלל מפאריטש זצ"ל ככל שיוכיח את עצמו ויתקן את דרכיו, כך תתקבל תוכחתו.

ואכן יש לפעמים שהאדם רוצה להוכיח את חבריו אך אינו רשאי כיון שהוא עצמו אינו שלם בכך או משום שאין לו את הדרך הנכונה לאומרה באופן שתתקבל בלב חבריו. הסבא מקלם אמר פעם שהתאפק שבע עשרה שנה שלא לומר איזו תוכחה משום שבכל אותן שנים לא מצא את הדרך הנכונה לאומרה באופן שתתקבל בלבבות השומעים. איך שיהיה, יראי ה' נזהרו תמיד שלא להעיר בו ביום, אלא להלין את תוכחתם ובינתיים לחשוב איך וכיצד לאומרם אם בכלל, ורק כך היו משיגים תוצאות ראויות בתוכחתם.

והאמת שמי שפועל להרגיל את עצמו בזה, עובד בכך עבודה גדולה לה' ומזכך את עצמו בזיכוך על גבי זיכוך, כי הוא מרגיל בכך את עצמו שלא לכעוס על זולתו אלא לאהוב אותו ולעשות עמו חסד, ומתקרב על ידי זה לה' בקירבה גדולה.

ברופא המזריק תרופה לחולה

וראיתי להרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זיע"א שכתב (אגרות ח"ג) שהמוכיח את זולתו

הם קרי מזג שיסרבו להעיר לבניהם על כל דבר כדי שלא לאבד את הקשר הטוב אתם, אלא יתנו להם לזרום על מי מנוחות. אך לא בזה בחר ה', והרי הבן הוא אבן טובה וחפצו של הקב"ה בוודאי שישתתוהו מכל עבר על-ידי שיעזרו לו לתקן את מידותיו והתנהגויותיו, ולא שיתנו לו להתפתח על-פי רצונותיו ודחיפותיו.

מצד שני נמצא בני אדם שמחמת עירנותם היתירה שמים לבם על כל חסרון קטן כגדול, והרי הם מעירים את בניהם על כל דבר ערב ובוקר וצהריים כסבורים הם שהם מקיימים בזה מצות חינוך, וכשהם מסתפקים אם הערותיהם תהיינה בבחינת דבר הנשמע, הם נוקטים תמיד לחומרא. אך גם באלה לא בחר ה', כי בזה הם פוגעים באהבתם לבניהם, כי אי-אפשר להם שיהאבו באמת את בניהם בעוד הם ממררים להם את חייהם.

הדרך על-פי רצון ה' היא דרך האמצע, ונאמר בברורות: דרך האמצע אין פירושה פשרנות. דוגמא פשוטה לכך: יש מידת חסד, ויש מידת הגבורה, ויש מידת התפארת שהיא הממוצעת, ובוודאי אין פירושה פשרנות, אלא היא כוללת גם מידת חסד וגם מידת הגבורה ומשלבת בין השניים. וכמו כן לענין מצות התוכחה, הרוצה ללכת בדרך הממוצע אינו צריך לוותר קצת על התוכחה בכדי שלא יירד חינו בעיני הבריות, כי אם יעשה כן, יתרחק ממה שמוטל עליו לעשות, אלא עליו להיות אדם אוהב כל-כך עד שכאשר יאמר את תוכחתו, היא תאמר בענוות חן, ויהיה ניכר לעיני כל שכל כוונתו לטובה ויקבלוה באהבה.

שלאחר התוכחה נעשה לו ולזולתו מועקה בלב ונתגלגל הדבר לידי מצה ומריבה או כעס וטינה בלב, יבין שלא היתה זו מצות תוכחה אלא פירוק הכעס ותו לא.

וכשירגיל האדם להוכיח על דרך זו את בנו, ישים אל לבו אל הרגשתו הטובה והנעימה לאחר הוכיחו אותו, ובאותה מידה להרגשתו הטובה והנעימה של בנו. ואז יבין מקצת דמקצת שכאשר הקב"ה מייסרו ומביא לו איזה דבר על-פי מידה כנגד מידה, הוא נובע מאהבתו הגדולה והעצומה אלינו, ואז נוכל לקיים כיאות מצות "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" – בכל מידה ומידה שהוא מודד לך".

כדרך שהבן לא יוכל להבין את התמסרותם של אביו ואמו עבורו, עד שלא יעשה הוא עצמו לאיש ויצטרך לטפל בבניו ולדאוג לצרכיהם, כי אז יאמר – עכשיו אני מבין מה אבי ואמי עשו בשבילי... כמו כן לא נוכל אנו להבין את גודל אהבתו של הקב"ה אלינו עד שלא נגיע לידי כך בעוררנו את אהבתנו כלפי בנינו אחרינו.

מעשה בחסיד שלא איבר את שלוותו

עוד יש ללמוד מזה דבר נפלא, והוא על-פי מעשה שסיפר האדמו"ר מרחמסטריווקא-ארה"ב שליט"א ונדפס בספר 'אמרות טהורות'. את המעשה שמע מזקנתו הצדקנית מרת פייגא ברכה ווילהעלם ע"ה כפי ששמעה אותו מאביה בעל המעשה הרה"ח רבי ישראל שמעון שיין זצ"ל⁶.

דומה לרופא המזריק תרופה לחולה, וכפי שהרופא קודם שמזריק את התרופה לחולה מנקה את אצבעותיו וציפורניו ולאחר מכן מנקה את המחט ואת מקום הזריקה וכל זאת כדי להבטיח שלא נותרה עליו שום זוהמא שתוכל לחדור לדמו של החולה ולהזיקו ח"ו, כמו כן המוכיח לזולתו חייב לדעת שבהוכיחו אותו הוא פותח בלבו פתח פתוח ואשר לכן אם לא ינקה את עצמו קודם לכן, עלול הוא להכניס בו זוהמא ח"ו ולסכנו.

הרי כל הניגש לקיים מצות ה' ניגש אליו במורא – איך אדע אם אני באמת ראוי לקיים מצוה זו? וכל שכן הבא לשרת כשליח ציבור בראש השנה, שפותח את פיו בחיל ורעדה ואומר – הנני העני ממעש... כשאחד בא להוכיח את חבירו, הלא הוא צריך לרעוד מפחד יותר מזה שמשמש כשליח ציבור בראש השנה, ואפילו אם בא להוכיח את בנו ואפילו אם הוא בן קטן, והרי כך כתב בספר ה'חינוך' שהדיבורים שאומרים לקטנים יכולים להזיק להם לכל ימי חייהם. ואם כן צריך הוא בוודאי להתפלל קודם לתוכחתו, ולברוק בעצמו היטב אם אין לו איזו נגיעה עצמית, ואם אפשר ימתין עד למחר ורק אז יוכיח אותו.

וכשיעשה כן האדם, יזכה ויראה איך תוכחתו מרפאה את הנפש ומאירה אותו, ולא רק את נפשו של זה שקיבל את התוכחה, אלא גם את נפשו של המוכיח עצמו, כי יזכה לשברון לב אמיתי קודם לתוכחתו ותוך כדי תוכחתו ולאחר תוכחתו וירגיש קירבה גדולה לה'. וכשיראה האדם שזו היא התוצאה, יבין ממילא שקיים מצות תוכחה לאשורה, אבל אם יראה

⁶ מחסידי הרה"ק ה'צמח צדק' מליובאוויטש זי"ע, ממייסדי שכונת 'מאה שערים' וממקימי בית מדרש חב"ד שם.

ממנו את מדותיו של בעל המעשה, את בטחוננו בה' ואת היכולת לומר גם זו לטובה, עוד רואים ממנו את האמת הפשוטה – וכי יודע הקטן מהו עושה?! הלא למעלה מחמישים אחוז של מעשי הקטנים, הם נעשים מבלי שיידעו מה הם עושים!

ובינינו, כשהילד כבר גדל ונעשה בן עשר, הוא כבר כן יודע מה הוא עושה?! וכשכבר נעשה בן ט"ו או בן ט"ז הוא כבר כן יודע?! וכי מסוגלים הם להבין את גודל העוולה שהם עושים?! הלא שכלם מוגבל עדיין, ובכוונה תחילה עשה כך ה' שהשכל ילך ויגדל משנה לשנה, והרי אפילו באותה שנה עצמה השכל הולך ומתחזק מיום ליום, ויעידו כל המלמדים שהתלמיד בסוף השנה אינו דומה כלל בשכלו למה שהיה בתחילת השנה.

לא לחינם אמרו חז"ל (אבות פ"ה מכ"א) "בן ארבעים לבינה", אלא לפי שדעתו של אדם מתחזקת מיום ליום ומשנה לשנה, ואם כן איך יוכל אדם בן ארבעים לצעוק על ילד בן שמונה בעוד הפער ביניהם מבחינת הדעת הוא עצום? עומד האב וצועק על בנו מתוך כאב לבו: היתכן שרק עכשיו קנו לך משקפיים חדשות וכבר שברת אותן?! היכן האחריות שלך? אה! היכן האחריות שלך... בסך הכל מדובר בכאב של מאתיים שקל, אבל מה זה קשור לבן?

להפריד בין הכאב לבין הצורך לחנך

וכאמור, מותר לדבר עם הילד על הצורך לשאת באחריות, צריך לדבר עמו על זה, כי אם לא ידברו עמו, איך ידע. אבל על האב להפריד אותו מן הכאב שהוא מרגיש בלבו על שרכש לו את המשקפיים אך לפני

כך הוה מעשה: ר' ישראל שמעון ניהן בכתב נאה ביותר, והיה משתמש עמו לפרנסתו, כאשר אנשים ומוסדות תורה היו מבקשים ממנו לכתוב להם מכתבים בכתיבתו הנאה, והוא היה מוסיף לעטר את המכתבים, מעלה ומטה, בציצים ופרחים - ממש מעשה ידי יוצר.

פעם נתבקש להכין מכתב אחד, ונאמר לו שהיות שהוא נחוץ ביותר וכבר צריך לצאת אל יעדו, אשר לכן עליו להכינו בו ביום. סבר וקיבל. הוא השקיע מכוחותיו וכישוריו במשך שעות ארוכות עבור כתיבת המכתב, במהלכן כתב וליטש, כתב וליטש, וכשהושלם לשביעות רצונו, הניחו על שולחנו. למחרת בבוקר כשיצא לתפילת שחרית, שמה אשתו אל לבה כי בתה הקטנה שקטה מדי. מיד חשדה שהיא מעוללת דבר מה, יצאה לבדוק מה היא עושה, והנה חשכו עיניה בראותה אותה עומדת על השולחן בחדר עבודתו של בעלה וטובלת את המכתב בספל הדין.

ביודעה כמה כוחות השקיע בעלה במכתב זה, התרגזה על בתה הקטנה וצעקה עליה: דע לך שעוד מעט קט יחזור אבא מבית הכנסת ואוי ואבוי מה יעשה לך על שהרסת לו את מכתבו...

כשחזור בעלה מבית הכנסת ושמע על הנעשה, לא נע ולא זע, אלא נותר בשלוותו כבתחילה, וכה אמר: הלא קטנה היא ואינה יודעת מה היא עושה; האשמה מוטלת עלי על שלא השכלתי להחביא את המכתב במקום שאין יד קטנים משגת בו... אתיישב מעתה ואכתוב את המכתב מחדש...

הפער שבין שכלו של אב לשכלו של ילד

הנה מעשה זה מלבד מה שרואים

שנוהגים לעשות בנתינת סמי מרפא שממתיקים אותן במיני מתיקה. ולכן לא היו הצדיקים אומרים תוכחה גרידא, אלא היו מתבלים את דברי תוכחתם באמרי שפר וברמזים מפסוקי התורה, כי ידעו שרק באופן זה דברי התוכחה ייכנסו ללב.

אם נבחן היטב נראה שרוב אלה המוכיחים באופן עוקצני, הדבר נובע אצלם ממידת העצלות, מזה שאין להם כוח לאמץ את מוחם ולדבר במשלים ומיני מליצה, ובכן מעדיפים הם לגשת ישר אל הענין ולחסוך מעצמם את התאמצות המוח. אבל דרך התורה היא לעטוף את התוכחה בסיפורים ומשלים, ולהגיש אותה בנועם ובחן באופן שכל המבין מבין ואין איש נכלם.

מעשה בחסיד שרומם את נפש

תלמידו

כעת נבוא אל עוד יסוד אחד שלמדונו הצדיקים בזה: אם רוצים להוכיח מישהו, צריך קודם לכן להרימו גבוה מאוד, כדי שאם תיחלש דעתו על-ידי התוכחה, יהיה אז במקום גבוה ולא על הארץ.

ראיתי על כך סיפור נפלא מהמשגיח הנודע הרה"ח ר' גדיל אייזנר זצ"ל: היה בחור אחד מתלמידיו במחנות העקורים (D. P. camp) שבעקבות תלאות המלחמה שכח לגמרי על איזו משפחה הוא משתייך ואיך ראוי לו להתנהג. יום אחד נכנס הבחור לבית המדרש שקבעו שם במחנה בעודו נראה כאחד הריקים, ניגש אל המשגיח וביקש ממנו במפגיע שיצא עמו החוצה כי יש לו לומר לו דבר מה ואינו רוצה שאחרים יטו אוזן. בצאתו החוצה, התרחק עמו יותר ויותר, עד שהגיעו לקצה העיר. אז פתח

יומיים והנה כבר שברם, ולומר אותו בטון ובסגנון שמבטא לימוד מתוך אהבה ולא פירוק כאב.

אלפי דוגמאות יש לכך הן בין אב לבנו והן בין מלמד לתלמידו, כאשר הילד גורם לעגמת נפש נוראה ברוחניות או בגשמיות, וכל פעם צריך להעיר לילד כדי שילמד להבא, אבל הנשמה שמכניסים באמירת ההערה, אסורה שתהיה של כעס או כאב לב, אלא צריכה שתהיה של אהבה כאמור.

לפעמים סבור האב שאם יביע בפני הילד הרגשה עמוקה של כאב, הדבר ישאיר רושם עז בנפש הילד. הדבר נכון, באופן זה הערתו באמת תותיר רושם עז בנפשו, אבל רושם זה עלול להתפתח לפצע שלעולם לא יגליד, ובוודאי לא על זה דיברה תורה, אלא דיברה על תוכחה מתוך אהבה.

כרופא המרדים את האבר המנותח

ראה עוד מה שכתב הרה"ק הריי"ץ מליובאוויטש זי"ע (אשר היה מחנך דגול בדורו): **בכל תוכחה צריך להסיר ממנו כל דיבור העוקץ, או כל דבר שיש בו כדי לרמוז אל הדבר העוקץ, כי הוא עלול לגרום לכאב למקבל התוכחה.** גם לזה הוא מביא משל מן הרופא הרוצה לנתח אברו של אדם, שבתחילה הוא מרדים את האבר כדי שלא יכאב לו כשיעביר עליו האזמל, וכמו כן בענין התוכחה, כיון שצריכים להבריא את הנפש, צריך להמעיט בכל מה דאפשר בצערו של מקבל התוכחה.

וכן כתב בספר "ייטב לב" (פרשת דברים) שכאשר באים לומר תוכחה מוכרחים לערב בה איזה דבר מתוק, וכמו

לך – קום טול את ידיך, וכשתגדל ותהיה לרב, תאמר אף אתה לתלמידך כאשר תראה אותם נוגעים במנעליהם באמצע הלימוד, שיקומו ויטלו את ידיהם.

איזו גאונות טמונה במעשה זה! קודם כל התחיל לספר על עצמו, אף אני נכשלתי בזה. בקל היה יכול לגשת ישר אל הענין ולומר לו – לך טול את ידיך. מה קרה? הרי לא מדובר בעוולה גדולה! אך לא, הגאון חשש שתיחלש דעתו והחליט לספר על עצמו כדי להראות לו שאף הוא עצמו נכשל בזה. ובר מן דין ראה לנכון להעיר לו על-ידי מעשה, ובכך הצהיר בפניו נכוחה כי הוא מאמין בו שיגדל ויהיה לרב, והביא לו הוכחה לדבר, שהרי גם ברכת רבו נתקיימה, ובוודאי גם ברכתו תתקיים. בכלל יש לשים לב אל ההוכחה שבאה לפי תומו בתוך הסיפור, כי אז אינו מעליב ואדרבא משאיר רושם יותר חזק, בדומה למילה טובה שבאה לפי תומו של המדבר שמאירה רושם יותר חזק.

כמים הפנים לפנים

כך היו יראי ה' מחנכים, ולכן היו תלמידיהם אוהבים אותם אהבת נפש וזאת למרות שלא היו נמנעים מלהעיר למי שהיה צריך להעיר. הגה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל שאל פעם: למה אין שונאים אותי, הלא אני מעיר ללא הרף! הוא שאל והוא השיב: **מיד לאתר שאני מעיר לבחור, אני צוחק עמו, מדבר עמו ומחזקו, והרי הוא מרגיש בחוש אני מתכוון לטובתו.**

עוד יש להזכיר יסוד נחוץ בענין דרך החינוך על-פי התורה, שכמו בכל דבר, יש לזרוע ולא לצפות לתוצאות על אתר. יש

הבחור ואמר תוך כדי שהוא מביט ימין ושמאל שאף אחד לא יהיה באופק: רצוני להתחתן עם גויה, מה אתם אומרים על כך? ר' גד'ל שהיה נודע כפיקח עצום, הוריד את עיניו למטה ואמר לבחור: ראה נא, כבר עברו שנים הרבה מאז למדתי שולחן ערוך אבן העזר והלכות רבות כבר אינן בהירות לי, אני צריך לחזור שוב על חלק אבן העזר כדי לרענן את ההלכות במוחי...

אז לקח ר' גד'ל כמה נשימות, הרים את עיניו, נעץ אותן בעיני הבחור ואמר: דבר אחד אני יכול לומר לך – אין זה מתאים לבחור חסידי כמוך...

הבחור שמע, הזדעזע, והחליט שהוא מנתק כל קשר עם הגויה. כך הצליח המשגיח לרומם נפש מדוכאת ולהציל אותו על ידי כן מדרת שחת. ואכן סגנון זה לעולם מתקבל על לב השומע ופועל את פעולתו – לבחור חשוב כמותך, אין מתאים להתנהג כן... אך צריך לומר זאת בלב אמיתי וכנה, ואכן לשם כך צריך להאמין בגבהות נשמת היהודי, שימו לב אל הנשמה, כי כשמאמינים בנשמת יהודי יכולים לגשת אל היהודי ולרומם אותו תוך כדי תוכחה.

גאונות של תוכחה

הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל ר"מ דשיבת טשעבין בירושלים, ראה פעם תלמיד אחד נוגע במנעליו באמצע הלימוד, אמר לו כך: כשהייתי בחור נגעתי במנעלי באמצע הלימוד, ואז אמר לי מורי ורבי – קום טול את ידיך, וכשתגדל ותהיה לרב, תאמר אף אתה לתלמידך כאשר תראה אותם נוגעים במנעליהם באמצע הלימוד, שיקומו ויטלו את ידיהם. ובכן, אף אני אומר

עד הסוף. לא, אין צורך בכך. כיון שאמרת
מה שאמרת, סמוך על הקב"ה שבבוא העת
יעורר את לב התלמיד לשפר את דרכיו.

והמתחנך מעיר הערה, אך נדמה לו שהתלמיד
עדיין לא הכניע דיו את ערפו הקשה, ועל כן
הוא ממשיך וזורק בו מרה כדי לדכא אותו

המשכת השפע מהברכה העליונה על-ידי הברכות

בשמים, עד שהזכרה בין תארו. כי הנה בספר שמואל ב (ריש פרק כג) נאמר: ואלה דברי דוד האחרונים נאום דוד בין ישי ונאום הגבר הוקם על, משיח אלוקי יעקב ונעים זמירות ישראל. ואמרו על זה במדרש כי "על" בגימטריה מאה, על שם תקנתו לומר מאה ברכות בכל יום. הא לך שבמקום שמוזכרים בו תארו הגדולים, משיח ה' ונעים זמירות ישראל, מוזכרת גם תקנתו זו לומר מאה ברכות בכל יום.

והנה לכאורה נראה שדברי המדרש אינם עולים בקנה אחד עם מאמר הגמרא במנחות, כי לדברי הגמרא שם כבר הודיע להם משה רבינו לישראל על החיוב לומר מאה ברכות בכל יום. אכן רבינו בחיי בספרו "כד הקמח" כתב לתרץ דברי המדרש עם מאמר הגמרא כדי שלא יקשו הדדי, שבוודאי משה רבינו כבר הביא הלכה זו לישראל מסיני, אלא שנשתכחה עם הזמן וחזר דוד וייסדה בעקבות המגיפה שבאה מן השמים ככוונה תחילה כדי להזכיר נשכחות.

משיכת השפע מהברכה העליונה

כוחה של הברכה גדול עד למאוד. בתפילה על הפרנסה שמופיעה בסידורים

אל תקרי מה אלא מאה

בפרשה זו, פרשת עקב, נאמר (י, יב): ועתה מה ה' אלוקיך שואל מעמך. ואמרו על כך במסכת מנחות (מג, ב): תניא, היה רבי מאיר אומר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (דברים י, יב): ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך. ופירש רש"י: מה ה' אלוקיך – קרי ביה מאה. ונראה לפי ברייתא זו שחיוב אמירת מאה ברכות בכל יום הוא מן התורה, או על כל פנים קרוב להיות מן התורה. ואכן בעל "הלכות גדולות"⁷ (הקדמה מצוות עשה כה) מונה חיוב זה בין תרי"ג המצוות.

אמנם במדרש רבה (במדבר יח, כא)⁸ איתא שדוד המלך ע"ה הוא זה שתיקן לומר מאה ברכות בכל יום. כי הנה במדרש מסופר על מגיפה שהשתוללה בישראל ובמהלכה מתו מאה אנשים בכל יום. דוד המלך הרגיש שחסרות ברכות בישראל, כי ברכות בכוחן להוריד שפע ולעצור את המגיפות, "ברכה" מלשון "בריכה". הלך דוד ותיקן שיאמרו מאה ברכות בכל יום והמגיפה נעצרה. יתר על כן מבואר בדברי המדרש, כי תקנה זו שתיקן דוד המלך, כל-כך חשובה היתה

⁷ לאחד מן הגאונים יש המייחסים את הספר לרב יהודאי גאון ראש ישיבת סורא, ויש המייחסים אותו לרב שמעון קירא מבצרה.

⁸ הובא בטור אורח חיים ריש סימן מו.

בסכומים קטנים כל אימת שהוא נזקק להם.

ברכת המזון וברכת התורה

בפרשתנו נזכר גם החיוב לברך על המזון: ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. ברכה זו היא אחת משתי הברכות שהן מן התורה, זו וברכת התורה. וכדאיא במסכת ברכות (כא, א): אמר רב יהודה מניין לברכת המזון לאחריה מן התורה? שנאמר ואכלת ושבעת וברכת; מניין לברכת התורה לפניה מן התורה? שנאמר כי שם ה' אקרא הברכה לאלוקינו. והנה שתי ברכות אלו הן ברכות כלליות, כי הקב"ה נותן לאדם מזון ורוחני ומזון גשמי. המזון הרוחני זה התורה שמקיף את כל האדם, את מוחו ואת כל אבריו. המזון הגשמי זה האוכל שהוא מכניס למעיו וכל שאר הצרכים שהוא זקוק להם למחייתו. ולכן בברכת המזון מברכים על הכל, כי מאחר שמברכים על המזון שמפרנס את האדם, כבר מודים לו להקב"ה על ארץ ישראל ועל הברית ועל התורה. על כל מה שיש בעולם, כי ברכת המזון היא ברכה כוללת על כל השפע שמגיע לאדם.

והנה כשהאדם מברך כדבעי, הוא מביא על עצמו שפע גדול עד למאוד. על-ידי ברכת התורה הוא מביא על עצמו שפע רוחני. הוא מביא על עצמו חכמה בינה ודעת להבין את התורה לעומקה ולרחבה וגורם בכך שהתורה תעבור לצאצאיו ולצאצאי צאצאיו. ועל-ידי ברכת המזון הוא מביא על עצמו שפע גשמי. בוודאי הוא מביא על עצמו גם שפע רוחני על ידה, כפי שהדבר נזכר רבות בברכותיה. אבל היא תוקנה באופן כזה, שתמשיך על האדם על-ידי

בברכת שומע תפילה, נאמר: "משפע ברכה והצלחה, משפע ברכה עליונה". כי "ברכה" היא מלשון "בריכה" ויש בכוחה להביא שפע עצום על האדם ולמלאות את כליו בכל טוב בין ברוחניות ובין בגשמיות - אם רק יברך כדבעי.

בבחרותי שמעתי מפי המגיד שיעור הגאון רבי זאב סמיט שליט"א בכורו-פארק, שהמשיל ענין אמירת מאה ברכות במשך היום, למשיכת כספים מהבנק. כי הרוצה למשוך את כספו המופקד בבנק, הרי הוא הולך אל הבנק ומושך כמה שלבו חפץ, אפילו סכומים גדולים. אך מה יעשה מי שזקוק למזומנים ואינו שוהה ליד הבנק, או שנמצא בשעות שהבנק נעול בהן על מסגר ובריה? וכי ימתין עד לפתיחת השערים?! הלא עד אז, העסק שהודמן לפניו, יישמט מתחת ידו וכבר לא יזדקק למזומנים! עבור כך נועדו הכספומטים [ATM] המפוזרים ברחבי המדינה כולה, גם בפילות הנידחות ביותר. במכונות אלו יכול האדם למשוך כספים בכל עת ובכל זמן. אמנם לא סכומים גדולים כל-כך כפי שהוא יכול למשוך מהבנק עצמו, אבל סכומים די מוכובדים.

והנמשל: האישי היהודי מעביר כל יום בתפילתו סדר שלם של תפילות ותחנונים שבכוחם להריק עליו שפע מהבריכה העליונה. הוא מתחיל בקטורת וקרבת, עובר לפסוקי דזמרה, ברכות קריאת-שמע, שמונה-עשרה וכלה בכל הקדישים והתפילות שלאחר התפילה. אולם במהלך היום מתעורר הצורך שוב ושוב למשוך עוד קצת שפע מלמעלה ועוד קצת שפע. לכן נועדו הברכות. מאה הברכות הן מכונות קטנות שמושכות על האדם שפע וברכה

צינורות השפע מזון גשמי.

להטיב עם בוראנו

בספר החינוך (מצוה תל) מאריך מאוד ומתרחב בענין פרטי ברכת המזון וסגולותיה. בין השאר הוא כותב דבר נורא מאוד: הקב"ה חפץ להריק לאדם שפע בלי גבול מכל הטוב שבעולם, פרנסה, נחת, בריאות ועוד, אלא שסידר את עולמו באופן כזה, שהאדם יצטרך למשוך על עצמו את השפע כדי שהטוב המגיע אליו לא יהיה בבחינת "נהמא דכיסופא". ולכן הוא ציווה עליו לברכו כדי למשוך על עצמו את השפע. והקב"ה יושב ומצפה שהאדם יפתח את צינורות השפע באמצעות הברכות, והרי זה כאומר לו: "נו, ברך אותי כי חפץ אני להטיב לך". אמור מעתה: כשהאדם מברך, הוא מטיב בכך עם בוראו כביכול, כי הוא נותן לו האפשרות להוריק עליו השפע.

מתבטא בעל "ספר החינוך" בסגנון נורא: שלימותו של הקב"ה היא כשהוא יכול להשפיע טובה לבריותיו. כשהאדם מברך הרי הוא מוסיף, כביכול, לשלמותו של הקב"ה. וכשם שהאדם שנברא בצלם אלוקים, אם אינו מטיב לאחרים, חסר לו משלמותו. כל שכן וקל וחומר בהקב"ה בכבודו ובעצמו, שזה מהותו ולתכלית זו ברא את עולמו, כדי להטיב לבריותיו. נמצא מעתה, שהמברך ברכת המזון, לא מצוה ככל המצוות הוא מקיים, אלא הוא נותן בכך לבוראו האפשרות להטיב והרי הוא מוסיף כוח בפמליא של מעלה ומעורר שם שמחה גדולה מאוד.

ראיתי פעם בספר אחד שכאשר נצטווה אברהם אבינו ע"ה: "לך לך אל

הארץ אשר אראך", והבטיח לו הקב"ה: אם תלך אברכך ואגדלה שמך והיה ברכה, אתן לך ואתן לך ואחזור ואתן לך, קיים זאת אברהם אבינו בשמחה גדולה ובזריזות עצומה, כדי ליתן להקב"ה את היכולת לתת לו כי זה גופא רצונו יתברך כאמור.

על כל פנים כשהאדם מודה בברכת המזון על כל הפרטים המופיעים בברכותיה, גורם הוא בכך שהקב"ה יוכל לתת לו את כל השפע של כל הדברים האלה, כי על-ידי ההודאה נפתחים הצינורות והקב"ה יכול להוריק דרכם את השפע.

בכלל צריך האדם להודות לבוראו במשך כל שעות היום, גם כשהולך ברחוב, ואפילו בשפה המדוברת. הדבר מובא בכל הספרים ויש על כך סיפורים בלי גבול המעידים כאלף עדים, שאם האדם נמצא במצוקה, מוטב עליו לפעמים לעזוב את הכל ולרכז את מוחו ולבו אך ורק בליתן שבח והודאה לבוראו, כי על-ידי שהוא מודה לו על הניסיון ועל הקושי שנקלע לדרכו, כמו גם על שאר המתנות שהעניק לו, הרי הוא פותח את הצינורות וגורם לשפע שיבוא.

פגשתי ברחוב אדם גדול שעוסק בהפצת דבר זה ברבים. בשוחחי אתו אמר לי שאין יום שחולף מבלי שייגיע אליו סיפורים מאנשים שהודו להקב"ה בזמן של קושי ויצאו חיש מהר ממצוקתם. הדבר מופיע בכל הספרים. כפי שנוכחנו הוא מוזכר בספר החינוך, וכן הוא מוזכר בעוד ספרי ראשונים ובזוהר.

בין מזון רוחני למזון גשמי

והנה בספר החינוך שם עומד על דבר אחד פלאי שיש להתבונן בו. שתי הברכות

אדם אוכל שיעור כזית, שהוא שיעור אכילה, ואינו שבע. וכבר התייחסה הגמרא לאדם כזה, וכך נאמר במסכת ברכות (כ, ב): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב ישא ה' פניו אליך. אמר להם, וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה! פירוש, כי מעיקר הדין לא היו צריכים לברך על שיעור כזית שאין בו כדי שביעה, והם נוהגים לפנים משורת הדין לברך גם על שיעור כזית, אף אני אנהג אתם לפנים משורת הדין ואשא להם פנים.

השאלה היא לאידך גיסא: **אדם ששבע ולא אכל, מה דינו לענין ברכת המזון?** מקרה זה הוא פחות שכיח, אך היה מצוי הרבה בין הצדיקים שהסתפקו במזונם הרוחני וזכו לברכת "אוכל קימעא ומתברך במעיו". הללו אכלו פחות מכזית – שהוא השיעור הקטן ביותר שנחשב כאכילה בכל דיני התורה – ושבעו. בסידור המפורש (ויינגארטן) מובא שכך היה הרה"ק רבי **מרדכי מראחמסטריווקא** זצוק"ל נוהג לאכול כמה פירורים ממש ולברך לאחר מכן ברכת המזון, וכבר נתעוררה אצלו השאלה האם הדבר נכון על-פי הלכה.

השאלה העיקרית היא על מה מברכים, על האכילה או על השביעה. והיינו, כי אף אם אמנם ברכת המזון היא ברכת הנהנין, מכל מקום יש להסתפק על איזו הנאה מברכים, על ההנאה שבאכילה או על ההנאה שבשביעה. כי אם נאמר שמברכים על ההנאה שבאכילה, הרי שהאכילה היא

שהם מן התורה, ברכת המזון וברכת התורה, אינן באות בזמן אחד. ברכת התורה באה לפני הלימוד וברכת המזון באה לאחר האכילה. כיום אנו מברכים על כל מה שאנו מכניסים לפה, בין מלפניה ובין לאחריה. אך דבר זה מדרבנן הוא, כי מן התורה אין מברכים על המזון רק לאחר האכילה. אף על לימוד התורה אנו מודים היום גם לאחריו בסוף היום: "מודים אנחנו לך ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש", אבל החיוב מן התורה הוא לברך רק לפניה.

מבאר החינוך שיש הבדל גדול בין מזון גשמי למזון רוחני. במזון גשמי קודם האכילה הגוף רעב ועדיין קשה לו לאדם להרגיש את ההטבה שמטיבים עמו ולהודות עליה בשמחה אמיתית. רק לאחר שאכל ושבע יכול הוא להרגיש את ההטבה ולהודות לבוראו וכל עצמותיו תאמרנה. שונה הדבר במזון רוחני שבא להזין את הנפש, כי אז האדם מרגיש את ההטבה עוד לפני שהוא אוכל. כי בשכלו הוא יודע כמה חשוב ונצרך הוא לו לעסוק בתורה ולהיות צמוד להדרכתו של הקב"ה כדי לדעת את המעשה אשר יעשה. ולפיכך במזון רוחני יכול האדם לברך עובר לאכילתו, מה שאין הדבר כן במזון גשמי.

שבע ולא אכל, האם יברך?

הפוסקים, כמו גם צדיקי החסידות, חקרו בשאלה יסודית בדיני ברכת המזון. בפסוק נאמר ואכלת ושבעת וברכת, הרי שיש שני תנאים כדי לברך ברכת המזון, האחד לאכול והשני לשבוע. מה הדין אם קיים רק תנאי אחד מהשניים, אכל בלבד או שבע בלבד. לאכול בלי לשבוע מצוי ביותר.

אכילת פרס. וכשיטת הפרי-מגדים נקט החתם-סופר להלכה.

מדקדקים על עצמם עד כזית ועד

כביצה

ביאור נאה כתב החתם-סופר (שו"ת חת"ס או"ח סי' מט) על המשא ומתן בין מלאכי השרת להקב"ה שהובא לעיל מדברי רב יהודה במסכת ברכות, **ביאור שיש בה כדי להוכיח כשיטתו שהברכה באה על השביעה**: לפי הביאור הפשוט בדברי הגמרא, שמן הדין יש לברך רק על אכילה שיש בה כדי שביעה וישראל מהדרים לברך גם על אכילת כזית שאין בה כדי שביעה, מתעוררות שתי תמיהות חזקות. הראשונה: **מה מיוחד בהידור זה עד שבגללו הקב"ה נושא פנים לישראל, וכי זהו המקום היחיד שישראל מהדרים במצוות?!** התמיהה השנייה כי לשון הגמרא "והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה" אינו מתיישב לפיו על נכון, והלשון היה צריך להיות להיפך: **"והם מדקדקים על עצמם מכזית"**, דהיינו שמן הדין צריך שיעור כביצה והם מחמירים על עצמם כבר משיעור כזית לברך עליו.

מבאר החתם סופר כך: **באמת האדם מתחייב בברכת המזון על-ידי שביעה לבד אפילו לא אכל שיעור כזית, אלא שישראל - ברצונם להדר - מתאמצים לאכול כזית שלם כדי לקיים את הפסוק "ואכלת ושבעת" בהידור רב.** וזהו ביאור לשון הגמרא "והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה", כי הם מחמירים להתאמץ באכילתם יותר ויותר, אף על פי שכבר שבעו בכמה פירורים של לחם. וכן מטו משמיהו דצדיקייא

נאני בברכת המזון, כלומר שאין לברך רק על שביעה שיש בה שיעור אכילה. אבל אם נאמר שמברכים על ההנאה שבשביעה, הרי שהאכילה היא רק "היכי תימצוי" להגיע על ידה לשביעה, אבל אם הצליח האדם להגיע לשביעה בלי אכילה, דיו בזה ומברך.

אכל בפטור ושבע בחיוב, האם יברך?

השאלה נוגעת לעניינים רבים. מרן רבי עקיבא איגר זצ"ל הסתפק לעניין קטן שאכל לפני שנעשה בר מצוה וברך וכשחשך הלילה הרי הוא עדיין שבע מחמת האכילה שאכל קודם לכן, והשאלה היא אם מוטל עליו לחזור ולברך על השביעה, כי מה שבירך בתחילה היה בטרום היותו בר חיובא. הוא הדבר לעניין גוי שנתגייר ושבע מחמת אכילתו שאכל בגויותו, או לעניין אונן ר"ל שאכל ושבע בזמן שהיה פטור מלברך ועבר הקבורה ועדיין הוא שבע.

והנה ה"חזון איש" מביא ראיה מעניינת שמברכים על האכילה ולא על השביעה, ממה שאנו רואים שיש דינים רבים במי ששינה מקום באכילתו מתי צריך לחזור למקומו ומתי לא, ואם היו מברכים על השביעה, למה לו לחזור למקומו, הרי כעת הוא שבע כאן, במקומו החדש. על כרחך צריך אתה לומר שלא די במה שהוא שבע כאן, אלא הוא צריך גם לאכול כאן.

אך האמת היא שיש מקורות רבים שמבואר בהם כי אין צריך לכל גררי האכילה על מנת לברך ברכת המזון, ומפני שהברכה באה על השביעה ולא על האכילה. הפרי מגדים פסק שאפילו אכל כזית ביותר מכדי אכילת פרס, מברך ברכת המזון, וחולק בכך על המגן אברהם שהזיקק לאכלו בכדי

לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ. כפשוטו הביאור הוא שגם אם יש מזון בשפע, בלי שלום אין כלום, לכן הבטיח הקב"ה שייתן גם שלום.

אבל ה'פנים יפות' מבאר כך: אם האדם הולך תמיד שבע ודשן, נמצא שאין לו שום אפשרות להדר ולברך ברכת המזון כשאינו מחויב לה מן התורה, ולכן לאחר שהקב"ה הבטיח לישראל "ואכלת לחמך לשובע", דהיינו שיאכל קימעה ויתברך במעיו, עלתה השאלה וצפה כמו מאליה: כיצד יזכה האדם מעתה לנשיאות פנים? מדוע יקבל שפע יותר מהמגיע לו, מאחר שתמיד יברך על השובע? בא הקב"ה והודיע לישראל כי אין להם לדאוג על כך, ונתתי שלום בארץ גם אם לא יהיה להם האפשרות להדר בברכת המזון. רואים אנו מביאורו של ה'פנים יפות' שסבר כי מן התורה אם האדם שבע יש לו חיוב לברך אף על פי שלא אכל שיעור כזית.

ברכת המזון כוחותיה וסגולותיה

והנה כוחה של ברכת המזון רב ועצום הוא עד למאוד וסגולותיה להשפיע על האדם טובה הן בלי גבול ומידה. דבר זה מבואר בספרי הראשונים, ובדברי הפוסקים האחרונים כמו: "באר היטב", ו"משנה ברורה". כל הפוסקים שעוסקים בברכת המזון, מזכירים שכל מילה ומילה מברכותיה ממשיכות שפע על האדם. ב"זוהר הקדוש" מבואר שיש שפע בשמים שממתין לרדת למטה, אלא שמשטינים ומקטרים מעכבים בעדו, וכשהאדם אומר את התיבות של ברכת המזון בשמחה ובנעימות, הרי הם מבריחים את המקטרגים

קדמאי, שכאשר שאלו אותם כיצד יכולים לברך ברכת המזון והרי לא אכלו כי אם מעט מן המעט, השיבו שמדאורייתא חייבים לברך על השביעה אלא שבני ישראל מתאמצים לאכול שיעור כזית שהוא שיעור אכילה.

ומדוע ישראל מחמירים על עצמם לאכול כזית? מפני שחוששים מברכה לבטלה, שהרי המברך לבטלה עובר על "לא תשא" שנאמר בו "לא ינקה", והם רוצים להתרחק כמה שיותר מקללה זו של "לא ינקה" שהיא היפך מנשיאות פנים אותה משיגים באמצעות ברכת המזון. וזה מה שהקב"ה אומר למלאכי השרת: הם מהדרים על עצמם ומתרחקים מהאיסור שנאמר בו "לא ינקה", אף אני אהדר ואשא להם פנים שהוא היפך מלא ינקה. ולכן ההידור של ברכת המזון דייקא יש בכוחו לגרום להקב"ה לישא פנים לעמו ולהוריק עליהם שפע ממקור הברכה.

רואים אנו בבירור מדברי החתם-סופר שמן התורה מחויבים לברך ברכת המזון על שביעה בלא אכילה. ואם אמנם אצל רובא דרובא מאתנו אין הדבר נוגע למעשה, כי אין אנו שבעים בפחות משיעור אכילה, אבל בין הצדיקים הדבר היה מצוי, וכפי שראינו הדבר שנוי במחלוקת הפוסקים ולדעת הפרי-מגדים והחת"ס אין צריך שיעור אכילה.

גם הגה"ק בעל ספר הפלאה זיע"א - רבו של החתם-סופר - בספרו "פנים יפות", הולך בדרך זו. כי הנה בברכות שבפרשת בחוקתי נאמר (ויקרא כו, ו) ונתתי שלום בארץ, ופירש רש"י: שמה תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד

תיבותיה של ברכת המזון בדקדוק ובשמחה, הרי הוא פותח בכך את כל הצינורות המרוזמים בהן ומקבל שפע גדול עד למאוד.

ברכת המזון שהצילה ממלאך המוות

קראתי סיפור נורא המעיד כאלף עדים על כוחה של ברכת המזון: ברחוב צפניה שבירושלים התגורר יהודי ישיש בשם רבי שמעון. הוא נהג להתפלל בבית הכנסת "הר צבי" והיה לו חברים רבים בני גילו. יהודי זה נהג כל ימיו להדר בברכת המזון באופן מיוחד. בכל ימות השנה לא שמעו אותו מברך, כי בירך בביתו, אבל בימי הסוכות, כשכולם ישבו בסוכותיהם, שמעו את קולו הנעים בוקע מסוכתו. כל שכניו נכחו שהוא מתאמץ למעלה מכוחותיו להוציא כל מילה בדקדוק רב ובחיות גדולה והבינו שיש לו עסק מיוחד עם ברכת המזון. יום אחד פנו אליו שניים משכניו, רבי יוסף זייבלד ורבי שמשון פוליקמן, ונפשם בשאלתם מה ראה על ככה. פתח האישי וסיפר:

לפני המלחמה הנוראה התגוררתי בפולין ולמדתי בתלמוד-תורה בעיירה. כשהייתי בגיל אחת עשרה, הגיע אלינו לתלמוד-תורה הגאון הנודע רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל הדף היומי, ונאם בפנינו. במתק לשונו תיאר כמה גדול כוחה של ברכת המזון. הוא פרש לפנינו את דברי ה"באר היטב" שלכן אין פ"א סופית בברכת המזון, כי כל האומר ברכת המזון בכונה מובטח לו שלא ישלט בו אף ושצף וקצף ושיהיו לו מזונותיו בכבוד כל ימיו. אחר הודיע לנו נחרצות שמי שיקבל עליו להשקיע באמירת ברכת המזון בכונה, יזכה לשני דברים אלו, לא ישלטו בו משחיתים

וגורמים לכך שהשפע יוכל לרדת אליו למטה.

הרב החיד"א כתב שצריך לברך ברכת המזון בשמחה ובטוב לבב, כי התעוררות השפע באה ע"י שהאדם מכיר בהטבתו של הקב"ה, ולכן צריך להוסיף לכך לב מתוך שמחה גדולה והתרגשות, כי אז מובטח לו שיקבל את השפע, וכפי שכתב החינוך שהאומר ברכת המזון מילה במילה כדבעי, דהיינו בקול רם ובשמחה, מובטח לו שמונותיו יהיו לו בכבוד כל ימיו.

במשנה ברורה מביא מספר חסידים, ובספר החינוך מביא מרבתי, וכן איתא ברוקח, שלכן אין פ"א סופית בברכת המזון, כדי להוכיח שמי שאומר ברכת המזון כדבעי אין יכולים לשלוט עליו לא אף ולא שצף ולא קצף ולא כל אותם המשחיתים ששמותיהם מסתיימים באות זו. כאשר נתבונן בכך, נבין שכל התיבות והאותיות שבברכת המזון מדודות וספורות כך שכל אחת מהן תמשיך עלינו את השפע השייך לה, שהרי אם היה בנמצא פ"א סופית בברכת המזון, לא היה בה כוח זה להגן על האדם מן המשחיתים האלו, ורק בגלל שחכמינו העלימו ממנה אות זה, הוטבע בה כוח זה.

בספרי הקבלה מבואר שלכן חוזרים על תיבת "הוא" בברכת המזון פעמים רבות: הוא הטיב, הוא מטיב, הוא ייטיב, הוא גמלנו, הוא גומלנו, הוא יגמלנו, וכן ב"הרחמן" כל הרחמן ממשיך ב"הוא". כי תיבת "הוא" מרמזת על המידה העליונה שנקראת "כתר" אשר משפיעה על האדם טובה גם אם אינו כדאי, ומהאי טעמא אומרים בקדושת כתר: הוא אלוקינו הוא אבינו הוא מלכנו. מבואר מכל זה שהאומר

בשעה זו להינצל מצרתי. לפתע חלפה דרכינו קבוצה של אסירים גויים. כשראו אותי עומד וחופר בגרון קטן, החלו ללגלג עלי ותוך כדי סקלו אותי בתפוחי-אדמה, גזרים ושאר ירקות. כבר היה לי הרבה מה לאכול. כך ניצלתי בדרך נס מחרפת רעב וראיתי בחוש כיצד זכותה של ברכת המזון מגינה עלי. והנה לפתע חלפה קבוצה נוספת של חיילים רעבים. הללו עצרו וכשראו את הירקות הרבים שמקיפים אותי, התחננו בפניי לתת אותם להם כדי שיוכלו להשביע בהם את רעבונם. משמים שתלו רעיון במוחי. הצגתי את עצמי כמפקד ואמרתי להם בתקיפות שלא אתן להם מאומה עד שלא יחפרו כאן חפירה בעומק שני מטרים. הללו נגשו מיד אל המלאכה, הוציאו כלים משוכללים מאמתחותיהם וסיימו את החפירה בזמן קצר ביותר. הנחתי להם לאסוף את הירקות. נכנסתי אל המטבח והודעתי לגרמני שסיימתי את מלאכתי. הגרמני הרים את גבותיו בתדהמה, וכשהבין שאירע עמי נס, נתן לי להישאר שם. סיים רבי שמעון את סיפורו ואמר: **עברתי את המלחמה ואף פעם לא שלט עלי לא אף ולא שצף ולא קצף, ומאידך קיבלתי מזונותיי כל ימיי בכבוד גדול, הכיצד תרצו שאזול חלילה בברכת המזון?**

ברכת המזון שהצילה מנישואי

תערובת

סיפור נוסף קראתי על יהודי בר אוריין שעסק בפיענוח כתבי-יד וישב רבות לצורך כך בספריה הלאומית שבירושלים. יהודי זה הקפיד לברך ברכת המזון אחר אכילתו שם בקול רם ובמתינות. יום אחד ניגשה אליו

ויהיו לו מזונותיו בכבוד כל ימיו. קיבלתי זאת על עצמי ולמרות הקושי הרב שהיה מנת חלקי, כאשר כל חבריי מיהרו בברכת המזון כדי לצאת למשחוקיהם, עמדתי במשימתי בגבורה עילאית. תמיד הייתי זה שיוצא אחרון למגרש המשחקים וחבריי לעגו לי, אבל אני את שלי עשיתי.

בהגיע הזמנים הקשים – המשיך רבי שמעון וסיפר לשכניו – ראיתי בחוש שחיות הטרף ההולכות על שתיים אינן שולטות עלי. כשנעמדתי בפני אצבעו המרשעת של מלאך המוות בכבודו ובעצמו, ד"ר מנגלה ימ"ש, לחש לי מאן דהו באזני להצהיר על עצמי שאני משמש כטבח במקצועי. הצעתי את עצמי כטבח ולמרבה הפלא מלאך המוות האמין לי ושלח אותי לעבוד במטבח של המחנה. דעו לכם! רבים מחבריי נצלו מהתופת, אבל אין לדעת מה גדולה הייתה חרפת הרעב שלהם. ואילו אני, מעולם לא סבלתי מרעב. שהייתי במטבח והיה לי מזון מן המוכן כמה שרציתי.

הסיפור לא תם; הוא רק התחיל. פעם נכנס גרמני למטבח וראה אותי מסתובב בריא ורשן. לא יכול היה לסבול זאת. "יהודים לא הגיעו לכאן כדי לאכול" – צווח הגרמני. הוא הוציא אותי אל החצר, הושיט לי גרזן קטן ואמר: "אתה תחפור כאן מערה גדולה בעומק שני מטרים [בונקר], כדי שאם יבואו הרוסים, נוכל אנחנו הגרמנים להסתתר בה. עד שלא תושלם החפירה, אין לך רשות להיכנס למטבח". האדמה שם הייתה יצוקה מסלע קשה ולא היה שייך בדרך הטבע לסיים את חפירתה אי פעם באמצעות הגרזן הקטן. התפללתי לה' שזכות אמירת ברכת המזון ככוונה תעמוד לי

אני, לדאבוני, שכחתי לגמרי מהעבר המפואר של עמנו וכל-כך הידרדרתי עד שכבר החלטתי להינשא לגוי. והנה, לפני שהייתי צריכה לתת את הסכמתי לנישואין, הגיע אלי מכתב בדואר. פתחתי וראיתי את המלים "שלא נכשל" מוקפות באדום ומרצדות מול עיניי. סירבתי לנישואין וכעת אני נישאת ליהודי כשר כדת משה וישראל".

רואים אנו עד כמה כל מילה וכל אות מברכת המזון יכולות להשפיע טובה וברכה לבריותיו של הקב"ה בין ברוחניות ובין בגשמיות. ומפליא לראות עד כמה היצר הרע משקיע את כל כוחו ודמו כדי להחליש את האיש היהודי ומפתה אותו לברך במרצה ובלי כוונה, ואף זה מוכיח על גודל מעלתה, שהרי ככל שהדבר גדול יותר, כך היצר הרע מתעכב עליו יותר. והרי זה מבהיל על הרעיון, שהרי כמה זמן לוקח לברך במתינות? עוד שתי דקות? וכי כל-כך קשה הוא להתיישב קצת ולברך בכוונה ולזכות לכל הטוב המובטח לו לאדם זה? הבה נתחזקה נא למען ה' אלוקינו שיושב ומצפה להטיב לנו ורק מבקש מאתנו לפתוח את הצינורות. נברך מילה במילה, בכוונה, בשמחה ובקול רם ונזכה שלא יחסר לנו מזונותינו כל ימינו אמן.

אחת מהספרניות שהיתה רחוקה משמירת התורה והמצוות ושאלה בפייה: אני שומעת אותך אומר כל יום בברכת המזון שלך "שלא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד". מאין לך תוספת זו "ולא נכשל"? אני זוכרת מבית אבי שלא אמרו מילים אלו. אמרו רק "שלא נבוש ולא נכלם" ותו לא.

היהודי השיב לה שיש בזה כמה נוסחאות ושיחפש בסידורים עתיקים, ואם הוא ימצא, ישלח לה "צילום" מסידור שמופיעות בו גם המילים "ולא נכשל". בינתיים היהודי פסק מלבקר בספריה הלאומית והדבר נשכח לו מן הלב. יום אחד הוא נזכר בהבטחתו. יגע ומצא, צילם את הדף בברכת המזון ושלח אותו לאותה ספרנית, לא לפני שהקיף את המילים "ולא נכשל" בדיו אדום.

חלפה תקופה ואל ביתו של האיש הגיעה הזמנה לחתונה. הוא פתח, אך לא הכיר לא את החתן ולא את הכלה. הוא שפשף את מצחו, התאמץ להיזכר, אך ללא הצלחה. בוודאי יש דברים בגו – אמר לעצמו. הוא הגיע אל החתונה ביום המיועד והכלה יצאה לקראתו. "אני זאת הספרנית מהספרייה הלאומית" – אמרה לו. "בזכות ברכת המזון שלך ניצלתי מנישואי תערובת.

יום ד' פרשת עקב – ט"ו מנחם-אב ה'תש"פ

הרה"ק רבי אשר בהרה"ק רבי אהרן מסטאלין זיע"א

נסתלק לגנוי מרומים ביום ט"ו מנ"א ה'תרל"ג

אז התחיל להתפלל תפילת נעילה, וכשסיים אמר: הבעל דבר חיכה לזמן נעילה כשהחמה עומדת בראש האילנות כדי לבלבל אותי בתפילת נעילה, אבל אני בלבתי אותו כשהארכתי בתפילת המנחה – הכה באצבע צרידה והפטיר – די לעצטע נעילה [הנעילה האחרונה].

לאחר מכן בחג השבועות, כאשר כל החסידים באו לחוג אתו את החג כאשר הוא היה חג השבועות הראשון לאחר הכרתו, שהרי אביו הבית אהרן נסתלק שנה אחת בלבד קודם לכן בטו"ב סיון תרל"ב, שאל אותם היכן הם מתעדים להיות בראש השנה. כולם שמעו כן תמהו מה הוא מתכוון בשאלתו, הלא בוודאי יהיו בראש השנה אצל רבם הנערץ אשר רק עתה הוכתר לרבי. כעבור חרשיים, כשנסתלק מן העולם, הובן להם למפרע למה התכוון בשאלתו היכן יהיו בראש השנה.

מכל מלאכתו אשר עשה

בשבת האחרונה שלפני הסתלקותו, בליל שבת, נכנס אל שולחנו הטהור באיחור גדול, הוא הגביה את הגביע בידו ופתח באמירת "יום השישי" אך מיד עצר. לאחר רגעים ספורים, המשיך לומר "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, ויכל אלוקים ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה",

מסירות נפשו למען אחיו מישראל

כפי המפורסם מסר את נפשו עבור אחיו מישראל בהותירו אחריו יתום קטן. היה זה כאשר השתוללה מגיפת החולירע ל"ע בעיר דראהביטש, וגמר אומר להקריב את עצמו לכפרת בית ישראל, ואכן מיד עם הסתלקותו נעצרה המגיפה. יעמוד זכותו גם היום לכל בית ישראל, שאף אחד מהם לא ייזוק יותר ממגיפה.

אהבת ישראל אמיתית

נציג כאן את השתלשלות הדברים: הדבר התחיל זמן רב קודם לכן. יום אחד נכנס אל אביו ה"בית אהרן" זיע"א ואמר לו שאהבת ישראל אמיתית היא כאשר האדם מוכן להיות כפרה למען כלל ישראל. אשתו הרבנית שמעה את דבריו והתעלפה על אתר, כי הבינה מהם שהוא מתכוון להקריב את עצמו קרבן למען כלל ישראל.

ואכן החל מראש השנה של שנת ה'תרל"ג, שנת הסתלקותו, כבר ראו אצלו סימנים מובהקים שהוא עתיד למסור את נפשו. אחד מהסימנים היה כאשר ביום הכיפורים של אותה שנה האריך בתפילת המנחה (בניגוד למה שהיה אביו נוהג עד אז לסיים נעילה בזמן), וכך האריך בתפילתו עד לאחר צאת הכוכבים. לפי המסופר הכריזו אז שהנשים והחלשים יטעמו.

ישוב עצר.

על אם הדרך, נכנס לקאמארנא לבקר את הרה"ק רבי יצחק אייזיק זיע"א. הצדיקים שוחחו ביניהם באהבה רבה, ובתוך השיחה הוציא הרבי מסטאלין את הזוהר הקדוש של הבעש"ט הק' והראהו להרה"ק מקאמארנא, וכן הראה לו את השערה מהדיקנא קדישא של הבעש"ט שהיתה מונחת בין דפי הזוהר.

בתום השיחה התחיל להרה"ק מקאמארנא להתחנן בפניו שיסוג מדעתו לנסוע לדראהביטש, אך הרבי מסטאלין השיב לו: מוכרח אני בכך ואיני יכול להשתמט מזה, וכך נפרד ממנו והמשיך בדרכו לעבר העיר דראהביטש.

כלי כפרה לישראל שמתו

מלווי הרבי לא ידעו כלל מה מטרת נסיעתו ומהו מתכוון לעשות בדראהביטש. רק עתה כשכבר עמדו קרוב לעיר, הגיעה להם הידיעה הקשה כי מגיפה קשה משתוללת בה ומפילה חללים רבים. מיד התחילו מלוויי להתחנן בפניו שלא ייכנס אל העיר כדי שלא יידבק במחלה, אך הוא התעקש ונכנס. כשנכנס, ניגש לביתו של המרא דאתרא הגה"צ רבי אליהו הארשאווסקי זצ"ל¹⁰ בעל "אזור אליהו", הוא נכנס והסתגר עמו קרוב לשעה, וכשיצא מביתו, תיכף ומיד עזב את העיר.

לאחר שיצא מן העיר ראו מלוויי שהוא מתחיל להראות סימנים של מחלת החולירע. הם הבינו מיד שהוא נדבק במחלה

כעבור שבועה ימים, בעש"ק, נסתלק הצדיק. אז הבינו שכאשר אמר "יום השישי" נתכוון ליום שישי זה, יום הסתלקותו, וכשאמר "מכל מלאכתו אשר עשה", נתכוון שנסתיימה עבודתו בהאי עלמא והגיעה עתו לעבור לדעלמא דקשוט.

קידש את עצמו בסילודין

במוצאי שבת בהיותו חזק ובריא, שלח לקרוא אליו את הרה"צ ר' אברהם יצחק קאברנינער זצ"ל שהיה מגדולי החסידים וניהל את החבורה, הוא פשט לו את ידו הקדושה לשם פרידה, ואמר לו: נוסע אני לדרך רחוקה והריני מבקש ממך שתשמור על האברכים שימשיכו לילך בדרך החסידות.

הממונים התחילו להכין את העגלות והרבי פקד על אחד ממשמשיו שיארוז את הקיטל הלבן שלו ותכריכים, וכן פקד עליו להביא עמו את ספר הזוהר של הבעש"ט הק' זי"ע שהיה אצל אביו ה'בית אהרן' זיע"א⁹ וירשו ממנו, ופקד עליו שישמור את פיו סתום ולא יספר על כך לאיש. קודם שיצאו לדרך, הלך לטבול במקוה. בשעה שטבל אמר: כיון שקיבלתי משהו על עצמי, אמלא אותו עד הסוף.

בסוד שיח עם הרה"ק מקאמארנא

ויהי בנסעו מסטאלין לדראהביטש,

⁹ הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע קבלו במתנה מחסידו הרה"צ ר' נפתלי צבי מטבריא זצוק"ל, המכונה ר' הירש'לע בעל שם"ס בהיותו בן בתו של הרה"ק ר' צבי בן הבעש"ט הק' זי"ע.

¹⁰ מגדולי חסידי הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע שכברו יותר מכל הרבנים האחרים - כעדות בנו מהר"י מבעלזא - ואף רצה ללמדו קריאת 'קוויטלעך' אלא שבאמצע נתפחד.

חושב? בו ברגע שהרהרתי בכך, קרא לי הרבי באצבעו ואמר לי: שוטה! הראיה הגדולה ביותר שהקב"ה יודע מחשבות היא שאפילו אני יודע מה שאתה חושב.

פעם התבטא לאמור: מימי האב איך נישט ארויס געזאגט קיין דבר שקר פון מיין מויל, און בפרט אין די יאר נאך די פטירה פון מיין טאטע וועל איך זיכער נישט זאגן קיין שקר, גלייבסטט מיר, ווען א יונגער מאן קומט צו אונז און מיר גיבן אים די האנט, ווייסן מיר וואס ער האט גיטאהן מיום הוולדו ועד עתה [מימי לא הוצאתי דבר שקר מפי, ובפרט בשנה זו שלאחר פטירת אבי לא אוציא דבר שקר מפי. האמינו לי, כשאברך בא אלי ואני מושיט לו את ידי, אני יודע מה שעשה מיום הוולדו ועד עתה].

קשין מוזנותיו של אדם בקריעת ים סוף

לפנינו מעשה שאפשר ללמוד ממנו יסוד גדול: בעיר טוראוו התגורר סוחר אמיד בשם ר' אשר מחסידי סטאלין, ולו אח בשם ר' אהרן פייבל שהתגורר בסטאלין. דרכו של ר' אשר היתה להעביר סחורות באמצעות ספינות מהעיר הגדולה קיוב לטוראוו ולמוכרה שם. באחת השנים בעוד ספינתו של ר' אשר שטות בנהר והוא יושב באחת מהן, נעשה כפור גדול וקפא הנהר עד שנעצרו הספינות מבלי יכולת להמשיך בדרכן.

ר' אשר חשב להמתין עד שיפשר הנהר, אך לפתע נפתחו ארובות השמים וברד כבד ניתך ארצה ושברו כל הספינות, ולא נותר פליט ושריד מכל ספינתו וסחורותיו. הוא עצמו הצליח להנצל מן הסופה, וכך

הקשה וביקשו להזמין אליו רופא, אך הוא ביקש שישירו לפניו "תכנת כל אלה לכבוד אהרן" בניגון המסורתי המושר בכל שנה בסעודת ההילולא שלו בחצר קארלין סטאלין, בו מוזכרות המילים "כלי כפרה לישראל שמתו".

תוך כדי השירה נחלש מאוד עד שלא היה יכול אפילו לדבר, וכך הראה באצבעו שיפתחו אחת מהחבילות שהביאו עמהם. כשפתחו מצאו תכריכים וקצת מעפר ארץ ישראל. מיד לאחר מכן העלה את נשמתו השמימה, ויהי הדבר לפלא כאשר תיכף ומיד להסתלקותו נעצרה המגיפה בדראהביטש, שם מנוחת הצדיק כבוד.

יודע מחשבות הושיעה נא

כוח גדול מאוד היה לו לצדיק זה לתפוס מחשבות. אחד מהסיפורים על כך סיפר הגה"ח רבי נטע פריינד זצ"ל בשם הרה"ח רבי הירש קריניקער זצ"ל שהיה עד לדבר: באותו ראש השנה שהרבי הנהיג את העדה, הגיעו המוני החסידים להיות אצלו. מרוב צפיפות, היו כאלה שעמדו על אדני החלונות. בשעת הקידוש, לאחר שהרבי הגביה את הגביע, הניחו שוב על השולחן וסימן באצבעו לאחד שעמד תלוי על אחד החלונות שיבוא אליו. כשהלה התקרב אל הרבי, לחש לו הרבי משהו באזנו ונתחווורו פניו. אחר-כך הגביה הרבי את הגביע וקידש על היין.

לאחר מכן סיפר האיש, שהיה חקרן גדול ולבו היה מלא בחקירות ודרישות, וכך בעמדו על אדן החלון, התחיל לחקור במחשבתו הלא הקב"ה יודע מחשבות, וכי אמת היא שגם עכשיו הוא יודע מה אני

מהמקום שהוא סבור אלא ממקום אחר שלא צפה מעודו. על כן אומר לך שתצוה על אחיך שישע לקיוב ושם יצפה לישועת ה'.

נסע ר' אשר טוראווער לקיוב מבלי לדעת מה יעשה שם. בהיותו חסר כל, ישן בבית הכנסת, וידידים משכבר הימים היו מביאים לו מידי פעם מזון להחיות את נפשו. יום אחד הלך בשוק, והנה פגש בו אחד מן הסוחרים שלא ידע כלום ממה שאירע לו, אמר לו בפנים צוהלות: טוב שפגשתיך! הרי מעביר אתה ספינות ממקום למקום, ומכיר אני אותך כאדם נאמן ואחראי, העבר נא לי את הספינות שנמצאות במקום פלוני לעיר פלונית, וכך נפרד ממנו לא לפני ששלשל לידיו סכום עתק.

ר' אשר טוראווער ביצע את שליחותו ומיני אז חזר הגלגל והתהפך עליו לטובה, עד שחזר והתעשר כמקדם.

זהו היסוד שהצדיק הרגיל בו את תלמידיו, ואותו אנו צריכים לחרוט על לוח לבנו, שהקב"ה אינו מוגבל ויכול להביא את הישועה ממקום בלתי צפוי כלל. ויש להוסיף: לפעמים האדם נשדד או נחמס על-ידי פלוני, ומעכשיו סבור הוא שמוכרח הוא להוציא בחזרה את כספו ממנו, וכשרואה שאינו מצליח להוציאו ממנו, הוא מפעיל כוח יותר חזק ועוד יותר חזק עד בלי סוף. דבר זה נובע מאותו צמצום שאנשים מכניסים בו את עצמם. הרי מה שאתה צריך עכשיו הוא כסף, בקש מהקב"ה שיתן לך, והוא יתן לך, ואם פלוני לא יחזיר לך את חובך, הלא בידי הקב"ה אלפי דרכים אחרות ליתן לך.

מצא את עצמו עומד בעירום ובחוסר כל כאשר אפילו להוצאות הדרך אין לו. בעמדו ושואל מאין יבוא עזרי, עצרה לו אניה אחת ולקחה אותו לטוראוו. כך הגיע לביתו כאשר אין לו אפילו לארוחה אחת, ועוד זאת העיקר לו לבו בגלל החובות הרבים שנתרו לו ואשר אין לאל ידו לפרוע אותם.

ביקש ר' אשר להגיע אל הרבי בסטאלין כדי למצוא נוחם לנפשו, אך לא היה לו איך להגיע, הרי להוצאות הנסיעה לא היה לו כלל, וללכת רגלי גם לא היה עולה על הדעת בגלל הביצות הקשות שבדרך. בלית ברירה שלח מכתב אל אחיו ר' אהרן פייבל שהתגורר בסטאלין, בו תיאר את מצוקתו וביקש ממנו שייכנס אל ה"בית אהרן" שעוד היה אז בחיי חיותו ויזכיר אותו לפניו. כשר' אהרן פייבל נכנס אל ה"בית אהרן" לא היה אז ה"בית אהרן" בביתו, על כן הושיט את המכתב לבנו הרה"ק רבי אשר.

כשהצדיק קרא את המכתב כאב עד מאוד את מצבו הקשה של ר' אשר מטוראוו. ביקש מר' אהרן פייבל שישוב אליו למחרת ובינתיים יתיישב בדעתו כדת מה לעשות. בשובו אליו למחרת, אמר לו כדבר הזה: חז"ל אמרו קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, נתכוונו בזה כי הנה כאשר ראו בני ישראל בעמדם על הים שהמצרים באים מאחוריהם והחיות מצדיהם והים עומד מלפניהם, היו בטוחים שהקב"ה יעזור להם על-ידי שימית את המצרים או את החיות, אבל זאת לא עלה בדעתם שהים ייקרע לגזרים, כמו כן כאשר האדם מחוסר פרנסה, עליו לדעת שהקב"ה בוודאי יעזור לו, אך לא

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי אהרן בהרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא

זיע"א

כ"א מנחם אב תשי"ז

אין אלוקותו גלויה כל-כך, להאמין בה'.
 וכמו כן דבר זה קיים במקום –
 הקב"ה גילה את אלוקותו ביתר עוז בבית
 מקדשו, וכשיהודי היה עולה לבית המקדש,
 היה קולט בנפשו את מראות האלוקים, כדי
 שילוהו גם בשוכו לביתו ויזכור שאותו א-
 ל עם גילויי האהבה והחיבה שראה בבית
 המקדש, נמצא גם אצלו בכפר המרוחק שלו.
 וכך היה דרכם של חסידים ואנשי מעשה,
 לנסוע אל הצדיקים, שם היו זוכים לראות
 מזיו קדושת בית המקדש, וכשהיו שבים
 לביתם, היו מראות אלו ממשיכים לשרת
 אותם להיות דבוקים בבוראם.

וכפי שהדבר קיים בזמן ובמקום, כך
 הוא קיים בנפש – הקב"ה השתיל בדורנו
 צדיק קדוש ונשגב אשר מנהיג את עדתו
 בהנהגה גלויה של רוח הקודש, וכל זה כדי
 שיראו שאר בני ישראל ויתחזקו לבם לעלות
 אל הר ה'.

אכן למרות היות צדיק זה קדוש
 ונשגב, יכולים אנו ללמוד מכמה מדרכיו
 והנהגותיו להלכה למעשה בבחינת "אם לא
 תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן
 ורעי את גדיותייך על משכנות הרועים".
 ובכן ידוע ומפורסם גודל האהבת ישראל
 שהיתה לו, ואשר העביר אותה גם לסובכיו
 ולמסתופפים בצלו כאשר לימד אותם איך

בספר 'אמרות טהורות' מדבריו של
 האדמו"ר מרחמסטריווקא-ארה"ב שליט"א
 הביא, שדיבר פעם עם חותנו הרה"ק
 מסקווירא זיע"א על אודות ההתעוררות
 הגדולה שיש לבני ישראל לנסוע לציונו של
 הרה"ק מבעלזא, כאשר מידי שנה בשמחת
 הילולו נוהרים אלפים להשתטח על ציונו.
 אמר לו חותנו שדבר זה נובע מגודל אהבתו
 שהיתה לו לאחיו מישראל, כי זה מה
 שמעורר את בני ישראל להשיב לו אהבה
 כלשון החכם (משלי כז, יט) כמים הפנים
 לפנים כן לב האדם לאדם.

אפשר לדבר ולספר על צדיק זה בלי
 סוף, והלא אנשים חיים עדיין עומדים פה
 אתנו היום להעביר לנו את אשר ראו עיניהם
 ולא זר מגדלותו ושגב עבודתו של הצדיק
 אשר אותו הותיר הקב"ה למחיה בדור זה
 להראות לעמו כי עדיין אפשר להגיע
 למדרגות רמות ונשגבות.

דוד המלך ע"ה אמר "להגיד בבוקר
 חסדך ואמונתך בלילות", על-ידי הבהירות
 שרואים בבוקר כשמאיר האור, מתגברת
 האמונה גם בלילות כאשר החושך מכסה
 ארץ. דבר זה קיים בזמן – הקב"ה גילה את
 אלוקותו ביתר עוז בזמנים מסוימים, כגון
 בקריעת ים סף ובמעמד הר סיני, ומהם
 לוקחים בני ישראל גם לשאר זמנים שבהם

גדול להשפיע טובות וחסדים על כנסת ישראל במידת החסד, ולזה נקרא שושבינא דמטרוניתא הם כנסת ישראל להיותם אהובים לפני ה' יתברך שמו ולעורר רחמים עליהם.

ועוד כתב (מסכת אבות פ"ב): לכתך ראוי לכהנים אנשי החסד להקריב קרבנות על ישראל על מזבחך, כי בבוא איש ישראל לפני הכהן להקריב קרבן על חטאתו, לא כעס עליו על אשר חטא ולא ביישו, רק נהפוך הוא, כי קירב אותו בכל מיני ריצוי ובירכו בנשיאת כפיים כמו שכתוב (שמיני ט, כב): 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה' רוצה לומר שכל עבודתו של אהרן היה תמיד רק לברך את ישראל וירד והסיח דעתו ממעשי החטאת והעולה כאילו לא חטאו כלל, ולכך הוא נקרא שושבינא דמטרוניתא, שכל ענייניו היה רק לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, כי כולם אהובים כולם ברורים, ועל זה הוא שאמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ו) 'הוי דן את כל האדם לכף זכות'.

כך היה צדיק זה מטיב להרים את נשמות ישראל על-ידי שעורר את רחמנותו על ידי שדיבר בשבחם וחשב במעלתם, כי בכך הוציא את הטוב שבהם החוצה ונתן לו משנה תוקף. והדבר מפליא, כי בדרך כלל קל יותר לרחם על איש מסכן, יהודי שבור ברוחו, מאשר לרחם על יהודי שהתדרדר לדיוטא התחתונה. אבל אצל צדיק זה לא היה חילוק ביניהם, כי שניהם בטלנים, שניהם אנשים מסכנים, ולכן התמלא על

לדבר אל אחיהם בית ישראל ואיך לחשוב על כל אחד מישראל.

בטרם ניכנס אל השער להביא עובדות וסיפורים מצדיק זה על אודות האהבת ישראל שלו, נביא מה שכתב בספר "אורח לחיים" להרה"ק רבי אברהם חיים מזולאטשוב זיע"א¹¹ (פרשת נח) שפעם שאל את רבו הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א איך אפשר לאהוב את הרשע. השיב לו רבו שנשמת כל אדם הוא חלק אלוה-ממעל, ולכן יש לרחם על הניצוץ הקדוש שנלכד בקליפות.

עבודה גדולה היא כאשר רואים אדם מרוחק מתורה ומצוות, לעורר רחמנות בלב על השכינה הקדושה ועל ידי כן לרחם על האישי ולא לשנוא אותו ח"ו, ואכן אצל אותו צדיק ראו בחוש איך היה שלם בעבודה זו וכפי שנראה תיכף מהעובדות שנציג לפנינו. הרה"ק רבי יצחק מאמשינאו-ארה"ב זיע"א סיפר שפעם קירב הרה"ק מבעלזא איש אחד בעל עבירה ידוע. שאלו אותו מדוע הוא מקרבו כל-כך והרי בעל עבירה. השיב: הלא אדם זה בטלן הוא, שהרי אינו יכול להתגבר על יצרו, וכי לא אקרבנו?!

בספה"ק "תפארת שלמה" (פרשת פינחס) כתב: ואהרן היה שושבינא דמטרוניתא להגדיל ולהרים מעלת בני ישראל לפני השי"ת ברוך הוא, כמו שכתוב (תצוה כח, כט): 'ונשא אהרן את שמות בני ישראל על לבו לזכרון לפני ה'", להעלות זכרונם לטובה. ובכח הזה היה נכנס לפני ולפנים ביום הכיפורים, וזהו בחינת כהן

¹¹ תלמידים של המגיד הק' ממעזריטש, המגיד הק' מזולאטשוב והרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א.

ישראל' אם בכוונתו להיות גם בתל-אביב. כיון ששאל אותו, השיב "הן". אמר לו ה'בית ישראל': אם כן, בהיותך שם הכנס נא אל הצדיק מבעלזא.

ר' משה נסע לתל-אביב ונכנס אל הרה"ק מבעלזא, הרה"ק חיבבו מאוד ושאל בשלומו, וכשנפרד ממנו אמר לו שאם בדעתו להשאר בארץ ישראל עד לאחר החג, יואיל בטובו להכנס אליו שוב. בשוכו אל רבו ה'בית ישראל', סיפר לו על בקשת הצדיק מבעלזא שייכנס אליו שוב. אמר לו רבו: עשה כדבריו, לאחר החג תכנס אליו שוב...

כשר' משה חזר אל הרה"ק מבעלזא לאחר החג, התעניין הרה"ק על מקום מגורתו, וכשאמר לו שהוא מתגורר באורוגוואי, שאל אותו הרה"ק אם הוא מכיר יהודי פלוני שהתגורר לפני המלחמה בעיירה פלונית באירופה והיה 'מוכר בשר'. ר' משה הרים את גבותיו לאות תמיהה, שהרי הכיר את פלוני עוד מלפני המלחמה וידע שכבר אז הסיר מעצמו את כל סממני הדת והתרחק כליל מדרך התורה והמצוות, ואף הבשר שמכר היה בשר נבילות וטריפות. הוציא ר' משה אנחה השוברת חצי גופו של אדם ותיאר בשפה רפה איך נראה יהודי פלוני לדאבון כל לב.

כשמע זאת הצדיק, קם מכסאו והגיש לו חלה שנאפתה לאחר הפסח, ואמר לו: "במטותא מנך, אם תוכל לקחת עמך חלה זו וליתן אותה ליהודי פלוני בשמי". ר' משה נטל את החלה מידי הצדיק והלך ממנו

שניהם רחמנות גדולה.

האדמו"ר מבעלזא שליט"א מספר שבהיותו ילד קטן שאל אותו פעם דודו הרה"ק מבעלזא זיע"א מהו לומד. השיב לו שהוא לומד פרק "השוכר את הפועלים". אמר לו: היודע אתה מה כתוב בפרק זה! בפרק זה כתוב **שצריך לרחם על הפועל היהודי ולראות במה נוכל לעזור לו ולסייע בעדו**. זה מה שראה אוהבן של ישראל כשלמד עניינים קשים שבדיני ממונות.

הרה"ק **רבי יעקב יוסף מסקווירא** זיע"א היה מדבר תמיד בהתפעלות גדולה על דודו¹² הרה"ק מבעלזא זיע"א. פעם סיפר: כשהתחתתי ערך בשבילי דודי הרה"ק זיע"א סעודת שבע ברכות, ואז זכיתי לחזות באהבת ישראל שבערה בקרבו. היה שם בין בני המשפחה איש אחד פגוע נפש ר'ל שהשתולל מאוד והפריע לשמחה בהוציאו מפיו קולות משונים, פנה אליו הצדיק כל פעם שתקף אותו שגעונו והסביר לו בסבר פנים יפות שאין זה מתאים לעת הזאת, ולמרות שהדבר חזר על עצמו ללא הרף, נותר הצדיק בשלוותו ולא ראו עליו שום שינוי.

בספר "**פאר ישראל**" לתולדותיו של ה'בית ישראל' מגור זיע"א מובא סיפור נפלא על הרה"ק מבעלזא: יהודי אחד בשם ר' משה טרויבע ז"ל השתקע לאחר המלחמה במדינת אורוגוואי שבדרום אמריקה. באחת השנים בערב פסח נסע לארץ ישראל כדי להסתופף בצלו של ה'בית ישראל' בחג הפסח. באמצע החג שאל אותו ה'בית

¹² הרה"ק מסקווירא היה חתן רבי פנחס מאוסטילא גיסו של הרה"ק מבעלזא זיע"א.

בארץ ישראל ולא יותר גרועים. כיון ששמע זאת הצדיק, נשתנו פניו לרעה, הוא בירכו תיכף ומיד בברכת כתיבה וחתומה טובה, ומיני אז במשך כל שני הימים דראש השנה, לא הסתכל לעברו ולא כיבדו בשום כיבוד למרות שהיה רגיל לכבדו תדיר.

הרה"צ ר' פייבל הבין שהרה"ק מבעלזא מקפיד עליו על שדיבר בגנותם של ישראל. ובכן מה עשה בחכמתו? בערב יום הכיפורים נכנס שוב אל הרה"ק מבעלזא, וכיון ששאל אותו שוב על הנעשה עמו, השיב לו: אני רוצה לספר לרמן את מה שהיה לי היום, יצאתי מביתי בכדי לנסוע לים לקראת יום הכיפורים חיפשתי מונית ולא מצאתי והתחלתי להתייאש, עד שמונית אחת עצרה לידי והנהג אמר לי: מה אתם חושבים שאצלי לא ערב יוה"כ? הרי אני יהודי ואיך אוכל לקחת אותך? עד שמצאתי מישהו שנסע בין כך לים ונסעתי אתו.

כששמע זאת הרה"ק, זרחו פניו מאושר, אמר לו "אזעלכע דיבורים זאלט איר מיר ברענגן" [דיבורים כאלו תביאו אלי], וביקש ממנו לחזור על זה שלוש פעמים – בכל ארץ ישראל, בכל מקום שהולכים, מרגישים שיום הקדוש מתקרב ובא...

אמנם כן, הצדיק עצמו כשהיה מתהלך ברחובות תל-אביב ורואה את היהודים שנראים כפי שנראים, היה אומר: "דאס זיינען דעם רמב"ם'ס אידן" [אלו הם יהודי הרמב"ם]. התכוון למה שכתב הרמב"ם בהלכות ממרים

בברכת פרידה. בשובו לאורוגוואי, התיירא למלא את שליחתו כי חשש שיהודי זה שהתנכר לאביו שבשמים יתלוצץ מן הצדיק. אך מאחר שקיבל על עצמו למלאות את שליחות הצדיק, לא יכול היה להתחמק ממנה, וכך הלך לו אל מוכר הבשר, מסר לו את החלה, ואמר לו בלב מלא חשש: הצדיק מבעלזא המתגורר בארץ ישראל שלחה לך כתשורה.

למרבה הפלא ראה איך סכר של דמעות נפרץ בעיני האיש, ותוך כדי שהדמעות התגלגלו על לחייו, אמר בקול חנוק: מה? הרבי עדיין זוכר אותי?! הרבי עדיין חושב עלי?! ר' משה נכנס עמו בשיחה ונדע לו שלפני המלחמה היה חסיד בעלזא ומחמת הצרות והיסורים שעברו עליו, התרחק מדרך התורה. סוף דבר היה, שמוכר הבשר התעורר אז לתשובה, הוא התחיל לקיים שוב תורה ומצוות, והקים בית בישראל לשם ולתפארת, ממנו יצאו בנים ובני בנים אוהבי ה' יראי אלוקים.

האדמו"ר מרחמסטריווקא-ארה"ב
שליט"א סיפר: באחת השנים בערב ראש השנה לקראת דמדומי חמה, נסע מחתנו של הרה"ק מבעלזא, הרה"צ ר' שרגא פייבל ז"ק **מהיבנוב** זצ"ל¹³ ממקום מגורו - מושב שדה יעקב - לתל אביב להסתופף בצל הרה"ק מבעלזא בראש השנה. בהכנסו אל הרה"ק מבעלזא קודם התפילה לקבל שלום, שאל אותו הרה"ק "וואס הערט זיך ביי אייך אין שטעטל?" [מה נשמע בעיירתכם]. גנח ואמר: הלוואי וכן היו נראים כל מושבות

¹³ בנו הרה"צ ר' משה אליקים בריעה הי"ד היה חתנו של הרה"ק מבעלזא זי"ע.

התפילה אין בזה איסור מעיקר הדין.

כשהרה"ק מצאנו קלויזנבורג זיע"א ביקר אצלו, סיפר לו שבהיותו בספינה היה אתו ספר תורה וקרא בו קריאת התורה, וכך שטח בפניו את התלבטותו שהיתה לו בזה, וכה אמר: בתחילה הסתפקתי אם אוכל לצרף את נוסעי הספינה למנין, אבל לאחר מכן אמרתי בלבי, שאם הם באים להתפלל יש להם חזקת כשרות ואפשר לצרפם.

נענה לו הרה"ק מבעלזא ברוב התרגשות: הן ודאי, כשיהודי בא להתפלל בוודאי יש לו חזקת כשרות...

הרה"ק מבעלזא היה חוזר תמיד על דברי הרדב"ז (שו"ת ח"ו סי' ב' אלפים רצ"ד), שאלמלא היו כתובים לא היו ניתנים להיאמר לרוב חריפותם. נעתיק את דברי הרדב"ז ככתבם וכלשונם.

שאלת ממני אם יש לו אצלי טעם למה הטריח הקב"ה את אליהו מהלך ארבעים יום עד אשר בא אל הר אלוקים (הר סיני) והראהו כל אותה מראה והלא בארץ ישראל אשר שם עיקר הנבואה והקדושה היה יכול להודיעו הנבואה כי הר חורב אחר שנסתלקה השכינה לא נשאר בו שום קדושה.

תשובה: כבר ידעת שאין הקב"ה חפץ שילמדו על בניו קטיגוריא ולא דלטוריא אלא סנגוריא וזכות, ורוצה שהצדיק יתפלל על הדור כאשר עשה אברהם אבינו ע"ה ולא כאשר עשה נח, ולכן כתיב (ישעיה נד, ט): 'מי נח' ונקראת (כלומר המבול נקרא) על שמו¹⁴, ואליהו ז"ל לעולם היה מקנא, והכי איתא במדרש (פרקי דר"א פכ"ט): אמר לו

(פ"ג ה"ג): בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריו לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס, ואף על פי ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם, הרי הוא כאנוס, שהרי גדלוהו על טעותם], כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

בספר "יחזי יוסף" להגה"ק רבי יוסף מפאפא זיע"א מובא, שפעם ביקש ממנו יהודי אחד שבנו סטה מן הדרך הישרה ל"ע, שיזכיר את בנו אצל הרה"ק מבעלזא זיע"א. כשהזכירו בפניו והציג בפניו את תארו ואת דבר התרחקותו משמירת התורה והמצוות, אמר לו הרה"ק: "אה, דעם רמב"ם'ס חסידים" [מחסידי הרמב"ם]... כאן התכוון לדברי הרמב"ם בהלכות אישות (פ"ד הט"ו) שישראל אע"פ שנשטמד ועובד ע"ז מרצונו, נשאר ישראל וקידושו קידושיין.

אמר לו הגה"ק מפאפא: אף על פי כן, טוב יעשה הרבי אם יתפלל עליו שיחזור בתשובה שלימה. נענה הצדיק לעומתו ואמר: אה, איר גייט נאך ווייטער ווי דעם רמב"ם [אתם מתכוונים להמשך דברי הרמב"ם]...

כאשר ביקש לברר על יהודי אם הוא חובש כיפה לראשו, היה שואל ממשמשו בקודש הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל אם הלה פוסק כמהרש"ל. נתכוון לתשובת מהרש"ל (סי' עב) שהאיסור ללכת בגילוי ראש הוא רק בשעת התפילה והזכרת שם שמים, אבל שלא בשעת

¹⁴ ראה זה"ק פרשת ויקרא (טו, א).

בני ישראל את מזבחותיך הרסו ואת נביאך הרגו בחרב', ובכלל את מזבחותיך הרסו רמז שהיו בונין מזבחות לעבודה זרה. אמר לו הקב"ה: עדיין אתה מקנא? ! 'צא ועמדת בהר לפני ה' כאשר אמר למשה (שמות לג, כא-כב) 'הנה מקום אתי ונצבת על הצור ושמתיך בנקרת הצור וגו' והיא המערה, והראהו ולימדו י"ג מדות רחמים, ואמר לו אם יעשו לפני כסדר הזה מיד אני מרחם עליהם, כדי שיתן אליהו אל לבו ויזכור י"ג מדות של רחמים, והעביר לפניו רוח גדולה וגו' במדרש (בראשית רבה פרשה כד) אמר לו: בשעה שהרוח יוצא לעולם, הקב"ה מרשלו¹⁵ בהרים ומשברו בסלעים ואומר לו הזהר שלא תזיק את בריותי ע"כ, ועל דרך זה הרעש והאש, והמתרגם אמר מלאכי רוח ומלאכי זיעה ומלאכי אישתא וקל דמשבחין בחשאי, ורמזו לו אף על פי שיש לפני שלוחים של זעם, חביב לפני קלא דתפילה ושבת בלחש, וזהו קול דממה דקה, ואמרו במדרש (תנ"כ"א סדר אליהו זוטא פ"ח) המתין לו שלש שעות ועדיין עמד בדבריו הראשונים ואמר קנא קנאתי ע"כ.

כיון שראה הקב"ה שעדיין הוא מקנא, אמר: אין זה ראוי לעמוד בעולם. אמר לו: ואת אלישע תמשח לנביא תחתך, לקחת נפשו אי אפשר שכבר נתתי לו את בריתי שלום, להניחו בעולם אי אפשר דלעולם יהיה מקנא ולא ילמוד סניגוריא על ישראל, הלכך יסתלק לעליונים. ואם תשאל למה לא התפלל אליהו על הדור, לפי שהיו בהם שלש העבירות החמורות ע"ז וגילוי עריות

הקב"ה לעולם אתה מקנא, קנאת בשטים על גילוי עריות קנאת על הברית דכתיב (מ"א יט, י וי"ד): 'כי עזבו בריתך בית ישראל', חייך שאין ישראל עושין ברית עד שאתה רואה בעיניך וכו', ואתיא כמאן דאמר פנחס זה אליהו...

וכשראה הקב"ה שלעולם היה מקנא ולא היה מלמד על ישראל זכות ולא התפלל עליהם, אלא אדרבא נשבע (שם יז, א): 'אם יהיה השנים טל ומטר כי אם לפי דברי', וראה בצערן של ישראל שהיו מתים ברעב ולא התפלל עד שריחם הקב"ה בשנה השלישית ואמר (שם יח, א): 'לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה', ואפילו אחר שאמרו כל העם 'ה' הוא האלהים' (שם שם, לט) לא התפלל עליהם, אלא אדרבא שאל את נפשו למות, והיה הקב"ה מתאוה שיתפלל על בניו, ואמר וכי לא למד זה ממשה רבו שהתפלל לפני כמה פעמים על ישראל ומסר נפשו עליהם? ! אמר אעשה לו רמזים ודברים אשר נעשה למשה רבו ויזכור מעשיו וילמוד לבטל הקטגוריא וילמד עליהם זכות כאשר עשה משה.

ולפיכך הלך בכח האכילה ארבעים יום כאשר עמד משה ארבעים יום ומ' לילה לחם לא אכל והביאו אל הר האלוקים מקום המעמד הגדול, ומשה מליץ בין ישראל ובין אביהם, והלינו במערה והיא נקראת הצור אשר נתישב שם משה, ואמר לו 'מה לך פה אליהו', כלומר מי הביאך פה מקום משה רבך, אולי יזכור וישוב לבקש רחמים, ואדרבא הוסיף לומר דלטוריא 'עזבו בריתך

הברכיים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו' (מ"א יט, יח).
 דברי הרדב"ז אלו היו נר לרגלי הרה"ק מבעלזא זיע"א, וכך היה מלמד תדיר זכות על כל איש יהודי באשר הוא בחפשו אחר הניצוץ הקדוש שבו הנלכד בין הקליפות.

ושפיכות דמים וחשב שלא תועיל התפלה. ומכל מקום היה לו לעשות מה שעליו, שכבר היו שם צדיקים הרבה, כל הברכיים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו, ובזכותם ובזכות תפלת הצדיק היו השאר נצולים ולא יתקיים 'והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע והשארתי בישראל שבעת אלפים כל

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

**פטרון מכון הבינני
חודש מנחם-אב**

**ידידנו מחברי ועד הפועל
אברהם יהודה בן יהודית אסתר
וז' פייגא פראדל בת פרומט**

לישועה ברכה והצלחה בכל העניינים